



Kulturhistorisk museum ligger nokså tilbaketrukket på universitetsområdet, og ruver mindre enn sin eldre nabo Bergens Museum/Universitetsmuseet. Foto: Thomas Vindal Christensen.

Kapittel 9

Vitenskapenes steder, hus og rom

*Astri Andresen, Kari Tove Elvbakken
og Åse Tveitnes*

For mange er museumsbygningen selve vitenskapens hus i Bergen. I mer enn 165 år har museet tronet på Nygårdshøyden og vært godt synlig fra bykjerne og byfjell. Som alle bygninger stiftelsen Bergens Museum eide da lov om Universitetet i Bergen ble vedtatt, ble den overtatt av staten og det nye universitetet. Sammen med nye bygg har den fortsatt å huse bergensk vitenskap. De sosiale og kulturelle rammene legges der kollegaer møtes – noen ganger i styrerom og sjefskontorer, andre ganger i spiserommet eller i gymsalen, og kanskje i en av universitetets hytter på fjellet eller ved sjøen. I kapittelet diskuteres slektskapet mellom det bergenske og andre universiteters fysiske utforming og plassering, og skiftende forståelser av både det særegne og det spesielle i Bergen trekkes fram. Noen av de mest særegne byggene er å finne i Kunnskapsdepartementets verneplan for bygningsanlegg av kulturhistorisk betydning for universiteter og høyskoler. Av i alt 40 av dens fredede anlegg er 15 i Bergen.

Laboratoriet ses ofte som den moderne vitenskapens tempel, der oppdagelser gir ny erkjennelse.¹ Først var laboratoriet gjerne en kjøkkenbenk i en kjeller eller kanskje i et uthus i en hage.² Med årene er det blitt noe helt annet, men det endres stadig og befinner seg i kjernen av mange fag. Laboratoriet er vitenskapssted for naturfag, som kjemi, fysiologi og bakteriologi, men også for psykologi og arkeologi. Språklaboratorier ble tatt i bruk fra 1960-tallet. Laboratoriets grunnaktivitet – eksperimentet – brukes også som metode i fag som økonomi og statsvitenskap. Men tross den betydningen laboratoriet har både i praksis og i forestillinger om vitenskap, er det bare én kategori rom i et universitet, blant bibliotek og boksamlinger, kontorer, auditorier, lesesaler, observatorier og utstillingsrom. Rommene finnes i hus – med både et ytre og et indre – og bygningene, med sine ulike uttrykk, viser også omverdenen hva et universitet er. Det samme gjør bygningenes plassering i landskapet, i bykjernen, i drabantbyen eller på landet. Steder for vitenskap, slik vitenskapssosiologen Thomas Gieryn drøfter dem, er konstituert av en unik lokalisering, en spesifikk materialitet i det kulturelle eller naturgitte landskapet de befinner seg i – sammen med en fortelling eller fortolkning som definerer meningen og verdien av den virksomheten som foregår der.³

Vitenskapshistorikeren Sophie Forgan har utforsket hva arkitekturen speiler av forståelser av hva et universitet er.⁴ Hun viser for eksempel hvordan særlig tyske og senere amerikanske universiteter påvirket byggingen av engelske universiteter først på 1900-tallet. Mange hadde middelalderens universiteters arkitektoniske uttrykk som inspirasjon, men forelesningsrom og laboratorier ble utformet ut fra tidens rådende prinsipper. En annen samtidig tendens var å bygge nye universiteter i bysentra, som i Manchester (1904) og Sheffield (1905), med utgangspunkt i bygninger som ikke lenger fylte sitt opprinnelige formål.⁵

UiB, etablert noen tiår senere, deler både plassering og histo-

1 Gieryn 2002.

2 Forgan 1989.

3 Gieryn 2002, 2006.

4 Forgan 1989, se også Forgan 2005, om kontroverser ved bygging av museer.

5 Dette skjedde og skjer fortsatt, som i København hvor det gamle rikshospitalet har blitt universitetsområde, og i Oslo der et gammelt bryggeri er hovedsetet for OsloMet, som også bruker bygninger fra det gamle norske rikshospitalet.

rie med universitetene i Manchester og Sheffield. Etter annen verdenskrig, da flere europeiske campus-universitet ble til, ble mange av de nye universitetene både lokalisert og utformet annerledes: utenfor bykjernen og uten monumentalbygg. Disse universitetene skulle framfor alt være funksjonelle og praktiske, med nye service- og velferdsfunksjoner særlig for studentene. Slik ble det i en by som Stockholm, og på Blindern i Oslo, der store områder ble bygd ut med egne områder for hvert fakultet og med gode forbindelse mellom bygninger og felles funksjoner.⁶

Stedet et universitet befinner seg på, gir rammer for hvordan det kan bygges ut, og Gieryn diskuterer hvordan bygninger strukturerer både vitenskapelig aktivitet og sosiale relasjoner. På den måten påvirker universitetets arkitektur det som skjer der. Både hus og rom blir imidlertid utdaterte og må bygges om, få nye funksjoner, og noen ganger blir de revet.⁷ Da kan det være duket både for nye vitenskapelige aktiviteter og for nye sosiale relasjoner.

UiB ble planlagt før 1940, midt i byen, i området rundt Bergens Museum. Det ble bygd ut i tiden fram mot 1980, og ligger i dag som et mye større universitet fortsatt i bysentrum. Noen ganger har det vært strid om plassering og om utbygging, om husenes og rommenes utforming. Hvorvidt stridigheter om plassering, hus og rom også har handlet om hva universitetet er og skal være, utforskes i det videre, inspirert av de nevnte vitenskapshistoriske bidragene og konsentrert om tre perioder: først fram til om lag 1980, så tida fram til årtusenskiftet, og til slutt tida fram til i dag. Ideer, planer og diskusjoner om universitetets virke undersøkes. Det empiriske materialet er utredninger, planer og dokumenter fra universitet og myndighetene.

Museet og universitet på Nygårdshøyden

Stortingets vedtak 9. april 1946 fikk sin første konkrete manifestasjon da kong Haakon la ned grunnsteinen til to nye fløyer på

6 Thue & Helsvig 2011: 282. Da Freie Universität i Vest-Berlin ble bygd ut, dekket bygningskomplekset et stort område, uten blokker, og med avanserte kommunikasjonslinjer, mens Blindern også fikk høye og lave blokker.

7 Gieryn 2002.

Geofysisk institutt, sør på Nygårdshøyden, 25. oktober. Byen feiret begivenheten med prosesjon, mottakelser og med gudstjeneste. En by preget av krigsødeleggelser, med behov for murstein og sement til boliger og skoler, fikk i tillegg bygd hus for vitenskap og høyere utdanning.⁸

Universitetskomiteen fra 1939 hadde i detalj planlagt hva som trengtes av hus og rom for de første fagene ved det nye universitetet.⁹ Det var statlige normer for hvor mange kvadratmeter et professor-kontor skulle være, som for andre ansatte og for studentenes lesesaler. Laboratorier hadde egne normer. Det trengtes bibliotek, auditorier og andre undervisningsrom, plass for sekretærer og vaktmestre, og til kollegiets og fakultetsrådenes møter. Det trengtes kantiner og garderober og rom for universitetets årsfest. I 1939 lå museets fem naturvitenskapelige avdelinger i Geofysisk institutt, i museumsbygningen på Muséplass og i en murgård bak denne.¹⁰ De to humanistiske avdelingene holdt hus i Historisk museum, bak museets hovedbygning. Biblioteket var i museets hovedbygg. Det inneholdt 250 000 bind og samlinger av manuskripter, diplomer og kart. Forholdene for biblioteket var uholdbare; det var ikke plass til bøker og tidsskrifter, og det var umulig med utvidelser.¹¹ I 1939-innstillingen var også et nytt biblioteksbygg og et bygg for administrasjonen, med egen festsal, med. Slikt hørte et universitet til.

Å planlegge et byuniversitet

Fra museets hovedbygning sto ferdig i 1865, til århundreskiftet, skjedde det store endringer. I øst, på vei mot bysentrum, og i sør, reiste det seg store villaer og murhus.¹² Med tilflytting og urbanisering fulgte leiegårdene. I 1898 var museets to sidefløyer bygd, og hageanlegget begynte å ta form.¹³ Museets styre og byens kommunale myndigheter ville sikre at det ikke ble bygd for nær museet; det

8 For eksempel Morgenavisen 26.10.1946; Bergens Arbeiderblad 26.10.1946 og Aftenposten 26.10.1946.

9 Universitetskomiteen 1939.

10 Museet fikk kjøpe Joacim Frieles vei 1 i 1911 og med det ble kontormulighetene utvidet.

11 Dette var siden tema for en kronikk i Aftenposten 9. oktober 1945 av overbibliotekaren, A.M. Wiesner.

12 Nordhagen 2004.

13 Jørgensen, Moe & Salvesen 2015.

måtte være plass for utvidelser. Alt fra 1880-årene begynte ønsket om et universitet i Bergen å ta form.¹⁴ Som i Århus og i Göteborg arbeidet lokale krefter på slutten av 1800-tallet med universitets-saken – og typisk nok arbeidet alle for å sikre tomter, å legge planer og samle inn midler til bygg.¹⁵

At et bergensk universitet skulle forankres i museet, var selv-sagt. Mange steder hadde 1800-tallsuniversitetene et slikt grunnlag, i naturvitenskapelige så vel som kulturhistoriske museer.¹⁶ Dette gjaldt særlig de tyske, som Berlins Humboldt-universitet. Museene, som var vitenskapelige institusjoner, ga opphav til flere nye univer-siteter også utenfor Tyskland, ikke minst for dem av tysk mønster, med en kombinasjon av forskning og undervisning. Kan det ses inspirasjon fra Berlin og forholdet mellom museum og universitet bak Bergens Museum?

Grunnleggeren av Bergens Museum var Wilhelm Frimann Koren Christie (1778–1849). Historikeren Anders Haaland viser til at Christie hentet inspirasjon til museumsideen fra Londons British Museum da han tok initiativ til dannelsen i 1825.¹⁷ Historikeren Runar Jordåens Christie-biografi fra 2014 viser også til inspirasjons-kilder fra Christies besøk ved det naturhistoriske museet i Berlin i 1821/22.¹⁸ Jordåen har funnet omtale av den spesielle forbindelsen mellom dette museet og byens universitet i Christies dagbøker.¹⁹ Dette, mener Jordåen, var viktig for det Christie arbeidet for: et museum på vitenskapens grunn og med ambisjoner for undervisning og opplysning, og det museet universitetet senere vokste ut av, var nettopp et vitenskapelig orientert museum. I hovedstaden var det omvendt. Året etter at Det kongelige Frederiks Universitet i Christiania ble opprettet, i 1811, ga kongen Tøyen hovedgård til universitetet, og der ble det siden både botanisk, naturhistorisk og geologisk museum ut over på 1800-tallet.²⁰

14 Bergens Museum 1917; Haaland 1996.

15 Se også kapittel 1, bind 1, samt Haaland 1996; Forland 1996.

16 Forgan 1989, 2005.

17 Haaland 1996. Også Karen Helle viser til denne inspirasjonen i sin biografi om O.C. Danielsen, Helle 2012.

18 Jordåen 2014: 387–389.

19 Sst.: 385–387. Christie var på en kurbad-reise i Tyskland i 1821–22 og besøkte byer som København, Berlin og Leipzig. Jordåen siterer Christies omtale av museet og universitetet i Berlin.

20 <https://www.muv.uio.no/uio-historie/epoker/1811-1870/naturvitsamlingene-ador-sen-300807.html>

Hva slags universitet så museets og byens menn for seg da universitetssaken tok fast form tidlig på 1900-tallet? Planene for hvordan to eiendommer på Nygårdshøyden, Fastings Minde og Wallendalmarken (nå Florida), skulle brukes, kan belyse det. I 1915 nedsatte museets styre en komité for å få utarbeidet en plan for en historisk-antikvarisk avdeling som skulle «tjene til museets utvikling henimot en høiskole». Ønsket var å reise et matematisk-naturvitenskapelig fakultet innen museet ble 100 år, i 1925. Etter den store bybrannen i januar 1916 besluttet formannskap og bystyre å sikre Fastings Minde for universitetsformål; kommunen hadde kjøpt eiendommen i 1911.²¹ Kommunen finansierte også en arkitektkonkurranse.²² I 1917 presenterte styret for museet resultatet: en plan for et universitet på Nygårdshøyden.²³ Det meste av det var samlet rundt museet, på Fastings Minde.

Bergensarkitekten Egill Reimers vant konkurransen med en plan hvor institutter ved de tre planlagte fakultetene – medisin, naturvitenskap og humaniora – hadde sine bygninger.²⁴ Til realfagene hørte også astronomi, med observatoriet som kjernebygning, men det ble ikke sett som aktuelt å bygge i første omgang.²⁵ I planen var de ikke-kliniske medisinske fagene, anatomi og fysiologi, plassert på Nygårdshøyden, mens den kliniske undervisningen måtte foregå ved det kommunale Haukeland sykehus (ferdig i 1912). Den statlige Kvinneklinikken ble bygd nær sykehuset på 1920-tallet og planlagt for å kunne bli del av en framtidig universitetsklinikk.²⁶ Et universitetsbibliotek var tegnet inn, og ved Johanneskirken administrasjonsbygg og en aulabygning nær museets hovedbygning. Planutkastet inneholdt videre boliger for universitetets professorer.²⁷ Universitetet skulle ha forbindelseslinjer sør–nord og

21 Bergens Museum 1917; Haaland 1996.

22 Kaspar Hassel (1877–1962), som ble byarkitekt i 1921, laget grunnlaget. Han tegnet siden Sydneshaugen skole i samme stil som Historisk museum.

23 Bergens Museum 1917.

24 Egill Reimers (1878–1946) var utdannet i München (Technische Hochschule). I omtalene av hans arbeid vektlegges en lang rekke offentlige bygninger, som Bergen Tinghus og Statsarkivet.

25 Ifølge Forgan (1989) var astronomi som fag, med observatoriet som lokalitet, av de mest prestisjefylte fagene innenfor det matematisk-naturvitenskapelige feltet fram til utgangen av 1800-tallet.

26 Notis i *Tidsskrift for Den norske lægeforening* 1926, s. 252–253, Hammerborg & Ryymin 2019 (se også St.prp. 1, 1946).

27 Bergens Museum 1917.

øst-vest, tilpasset byens akser og gateløp slik at det ble plass for sosiale rom og forbindelser både mellom de lærde og mellom byen og universitetet.

I *Nygårdshøydens arkitekturhistorie* vektlegges utkastenes stilvalg. Førstepremie-utkastet fra Reimers omtales som typisk for 1910-tallets modernisme, de to andre som mer monumentale.²⁸ De hadde universitetsanlegg med bygninger som skilte seg fra sine omgivelser og dominerte dem med sine søyler og spir, rundt en universitetsplass med akser og forbindelseslinjer til universitet og by. Plasseringen ved museet understreker tilknytningen til den gamle forskningsinstitusjonen. Det gjorde også Reimers' plan, men ellers representerte den en ny arkitektonisk tendens.

Bare deler av Reimers' plan ble realisert. En utvidelse av museet hastet mest, og Historisk museum sto ferdig i 1927, finansiert av innsamlede midler og bevilgninger fra staten og byen. Først bygde Bergen kommune Sydneshaugen høyere skole på området. Den sto ferdig i 1921, tilpasset Reimers' plan.²⁹ Byens politikere arbeidet for et universitet, og bystyret vedtok at skolen skulle stilles til rådighet for et kommende universitet etter 40 år – slik skulle det også bli.

Kommunen fikk også kjøpt tomteareal sør på Nygårdshøyden, og Reimers ble engasjert til å utarbeide en «mulighetsstudie», først med et geofysisk institutt. Planen var klar i 1921/22, og den viste fram et fullstendig anlegg for et matematisk-naturvitenskapelig fakultet. Den lignet på planen for Fastings Minde, med hus for fag og disipliner, verksteder og boliger. Av planen ble bare hovedbygget realisert.³⁰ Det sto ferdig i 1928 og ble – som Historisk museum – finansiert med innsamlinger og offentlige bidrag. I Bergen, som i Århus og Göteborg, fortsatte byen å gi bidrag i form av tomter og bidrag til bygninger for universitetsformål i det nye århundret.³¹

Tegningene gjorde det mulig å se for seg et bergensk universitet på en konkret plass i byen, med sine mange bygninger mellom

28 Nordhagen 2004.

29 Denne skolen hastet det å få bygd, ettersom en av byens private skoler hadde gått med i brannen i januar 1916.

30 Forvaltningsplan for Historisk museum. For hvert av de fredede husene har UiBs eiendomsavdeling lagd en plan for bruken – eller forvaltningen av dem. Disse finnes tilgjengelig på <https://www.uib.no/foransatte/114728/fredede-uib-bygg-forvaltningsplaner> (se også Røyrane, Tveitnes & Rage 2018a)

31 Se også kapittel 1, bind 1, samt Lindberg & Nilsson 1996; Lykke, 2001.

byhusene og rundt museet. På 1910-tallet var det villaer og leiegårder på Nygårdshøyden, men tanken var at de kunne bygges om eller saneres og vike for nybygg. I mange byer med gamle universitet i sentrum skjedde utvidelser ved overtakelse av forretningsbygg og leiegårder, som i Oslo, København og Berlin. Planen fra 1917 omfattet om lag 70 mål.

Årene under og etter første verdenskrig var vanskelige, og mange statsinstitusjoner sto i kø for å få finansiering. I 1936 åpnet Norges Handelshøyskole (NHH) i Bergen, med Muséplass 1 som hovedsete.³² I 1935 ble Norges veterinærhøgskole åpnet på Adamstuen i Oslo. Med Norges landbrukshøgskole på Ås (fra 1897) og Norges tekniske høgskole (fra 1910) og Norges lærerhøgskole (fra 1922), begge i Trondheim, hadde landet fem vitenskapelige høyskoler, men fortsatt bare ett universitet.

Studiene ved UiB åpnet høsten 1948. Museets eiendommer ble overført til staten, og universitetet fylte så vel store bygninger som villaene Langes gate 1 og 3, to leiegårder og studentenes hus, «Huset». Det var blitt overdratt til Museet og dets studenter i 1940, for å hindre at okkupasjonsmakten skulle rekvirere det. Allerede under krigen ble det et sentrum for studentaktivitet, med rom for lesning, matservering og uorganisert og organisert studentliv – det siste gjerne ved Aktive Studenter Forening.³³ Parkveien 1 var studentenes hus fram til 1968. Studentene gravde selv ut kjelleren for å få bar og festlokale, den ble til «Klubben». Huset fikk midler over statsbudsjettet fra 1940-tallet.³⁴

Det var varemangel, men i 1951 var fløyene på Geofysisk institutt ferdige. På 1950-tallet vokste universitetet i villaer og leiegårder.³⁵ På 1960- og -70-tallet var det stor utbygging i Bergen, fra Universitetsbiblioteket sto ferdig i 1961, til Realfagbygget ble tatt i bruk i 1977. Ikke bare ble det bygd for undervisning og forskning,

32 Den store byvillaen Muséplass 1 ble hovedsete for NHH, den og et hus til like ved var kjøpt i 1935 av støtteforeningen for en handelshøyskole i byen. Spisestuen ble til auditorier, de store soverommene til undervisningsrom, biblioteket ble rektors kontor, og pikeværelsene på loftet lærerværelser og leilighet for vaktmester. Da universitetet overtok bygningen midt på 1960-tallet, ble auditoriene til kontorer og møterom.

33 Nupen mfl. 1998: 17.

34 Se også kapittel 4, bind 1, om studentene.

35 Anders Bjarne Fossen viser til at det var et «husløst» universitet som åpnet i 1948, og mener «Villauniversitetet» er et godt uttrykk for universitetets 15–20 første år, Fossen 2009: 36.

det ble også bygd nye velferdsbygg, som Studentsenteret, som åpnet i 1971. «Huset» fikk endelig avløsning, og Studentersamfunnet kunne forlate gamle Folkets hus for godt.

Strid om lokalisering eller om universitetets idé?

Da planer for en mye større utbygging enn den som i utgangspunktet var planlagt, forelå, var ikke plasseringen midt i byen lenger selvsagt. Universitetskomiteen, også kalt Kleppe-komiteen, leverte i 1961 sin innstilling om utbygging. Bygd på prognoser for søkning til høyere utdanning la Kleppe-komiteen utbyggingsplaner for hvert fag og utdanningssted. Statens bygge- og eiendomsdirektorat (SEB) fikk deretter utarbeidet en planskisse for utbygging av vel 200 mål på Nygårdshøyden.³⁶ Først måtte det bygges for gymnasfag som fysikk og kjemi, så for språkfag, filosofi og historie. Kanskje var det også aktuelt med utbygging for samfunnsfagene. Disse ville danne universitetsområdet i sentrum. Årstadvollen ved sykehuset var velegnet til legeutdanning.³⁷

Gerhardsens 3. regjering la Kleppe-komiteens utredning til grunn for Stortingsmelding 91 (1962–63) om utbyggingen av universiteter og vitenskapelige høyskoler. Meldingen la opp til kraftigst utbygging i Bergen, men varslet også utredning av nye universitet i Tromsø og Trondheim. Våren 1963 sluttet Stortinget seg enstemmig til regjeringens forslag.³⁸ Inntil Stortinget hadde behandlet Kleppe-komiteens planer, var det imidlertid strid både i byen og ved universitetet om hvor universitetet skulle bygges ut. Hva handlet striden om? Var det en strid om universitetets idé? Gjaldt debatten ulike syn på hva det bergenske universitetet skulle være?

Astrid Forland vektlegger uenighet innad i universitetet mel-

36 Statens bygge- og eiendomsdirektorat ble etablert i 1957 for å ta seg av statens eiendommer, både ferdig bygde og de som skulle bygges, Halvorsen 1967: 34. I 1991 ble direktoratet omdannet til et statsselskap, Statsbygg, jf. NOU 1991: 5, som en del av moderniseringen av offentlig forvaltning, NOU 2020: 3, se også Klæboe 2021.

37 Innstillingen fra Kleppe-komiteen var vedlegg til St.meld. nr. 91 (1962–63). Komiteen, Universitets- og høyskolekomiteen, ble ledet av Per Kleppe (1923–2021) og ble oppnevnt i januar 1960.

38 Stortingsmelding 91 (1962–63) la opp til en formidabel vekst i høyere utdanning. Innst. S 107: Innstilling fra kirke- og undervisningskomiteen om den videre utbygging av universiteter og høyskoler (1962–63) 8.2.1963, Stortingsbehandling 11.3.1963, St.tid. 2438–2511. Se også Halvorsen 1967: 34.

lom rektor og direktør om lokaliseringen.³⁹ Rektor mellom 1960 og 1965, Ludvig Holm-Olsen, ønsket å utrede et nytt universitetsområde utenfor sentrum og reagerte på at SEB hadde engasjert arkitekter for å utforme planer i et område som ennå ikke var regulert for universitetsformål. Direktøren, Arne Halvorsen (1957–1977), ville satse på Nygårdshøyden. Han fikk støtte av prorektor og MN-dekanus Knut Fægri, botanikeren som fra mellomkrigstiden var knyttet til museet.⁴⁰ Kleppe-komiteen og regjeringen viste til at det hastet å bygge ut. Halvorsen og Fægri var enig. Å bygge på Nygårdshøyden ville raskest sikre at UiB ble fullt utbygd. Var så dette en strid mellom fag og administrasjon? Uttalelsen fra universitetet til Kleppe-komiteens innstilling røper ikke noe slikt; universitetet var positivt innstilt.⁴¹ Kollegiets protokoller viser ikke uenighet, men det var en langvarig diskusjon.⁴²

Forland sier ikke noe om Holm-Olsens syn og argumenter, men det er rimelig å tro at han kunne ha diskusjonene og kontroversene ved Universitetet i Oslo i tankene. I Oslo ble lokalisering debattert fra 1920-tallet. De gamle byggene i sentrum hadde alt for lite plass, og det var kontorer og undervisningsrom i leiegårder og villaer, ikke ulikt 1950-tallssituasjonen i Bergen. Det var flere alternativer for hvordan rombehovene skulle kunne dekkes, og i første omgang ble det bygd for kjemi og fysikk, på Blindern hovedgårds grunn. Debattene om videre utbygging på Blindern var skarpe på 1940-tallet og fram til vedtaket om full utbygging i 1953.⁴³ Peter Rokseth, som var med i universitetskomiteen i Bergen i 1938–39, var ifølge universitetshistorikerne Fredrik Thue og Kim Helsvig sentral i Blindern-debatten, blant annet med boka *Universitetet på Blindern*.⁴⁴ Han var motstander av å flytte til Blindern først på 1930-tallet, men

39 Forland 1996.

40 Sst.

41 I rektor Holm-Olsens PM, 14.6.1963 (jnr. 62/63R) innledet han: «Jeg har tidligere fremholdt som Universitetets og min egen oppfatning at Universitetet bør bygges ut på Nygårdshøyden» (Sentralarkivet, rektor Holm-Olsens arkiv).

42 I samme PM argumenterte Holm-Olsen for å utrede alternativer, mens det ennå var tid. Han nevnte aktuelle områder i nabokommunene Fana og Åsane (Åstveit-eiendommen). Han så ikke for seg et annerledes universitet, men fordi universitetet i fremtiden ville kreve mer areal enn det var på Nygårdshøyden, var det best å utrede alternativer (mappe 322/1962).

43 Thue 2009, Thue & Helsvig 2011.

44 Rokseth 1945. Boka kom først i 1937, og i en ny utgave like før Rokseth døde, høsten 1945, Thue 2009, Thue & Helsvig 2011.

skiftet syn, ikke minst inspirert av amerikanske campusuniversiteter. Også flere andre europeiske universiteter ble preget av amerikansk inspirasjon. Rokseth argumenterte for «universitetets enhet» – for å samle undervisning, forskning og studentaktiviteter, boliger og møteplasser. Diskusjonen om hva universitetet er og skal være, ble kombinert med diskusjoner om utforming og tomtespørsmål. Universitetet på en ny campus kunne få preg av en landsby, eller en drabantby med velferdstilbud, butikker og trikkelinjer. I sentrum ville det ikke kunne få en like dominerende, og samtidig isolert, beliggenhet.

Det kan altså være at også Holm-Olsen så slike muligheter ved en kommende utbygging av UiB. Han var dosent i norrøn filologi i Oslo før han i 1953 kom til Bergen, i et miljø der også Rokseth var, og han var nok godt kjent med diskusjonene der. Men fantes det et mulig Blindern-område i Bergen? Ikke innenfor bygrensene, men utenfor fantes det flere ubebygde områder. Bergen hadde kjøpt store områder i bydelen Fyllingsdalen av en nabokommune i 1955. Byen trengte mer plass – og det ble arbeidet med kommunesammenslåing. Også et annet område ble nevnt: Storetveitmarken, 150 mål sør for byen, som Fana kommune kjøpte av godseier Wilhelm Mohr i 1961.⁴⁵ I UiB-budsjettet for 1955 hadde Stortinget bevilget midler for bygging av tomter på denne eiendommen, og lagt til rette for at professorer og andre universitetsansatte kunne bygge der, slik det hadde skjedd i et område rundt Blindern.⁴⁶ Kanskje framsto det moderne Blindern-universitetet som en attraktiv modell for et moderne bergensk universitet, også på denne måten. Striden kan dessuten ha handlet om forholdet mellom fagområder ved UiB. Fag som ikke var så knyttet til museet, kunne se større nytte av å begynne med blanke ark.

Striden om utbygging av UiB kan altså ha vært preget av ulike syn på hvordan et universitet rundt 1960 skulle legge til rette for fremtiden, men belegg for en slik sammenheng finnes ikke – og kanskje handlet utbyggingsspørsmålet heller mer om byen; ikke så mye om hvordan universitetet, men selve byen, skulle vokse?

Nygårdshøyden var et boområde med villaer, store trehus, påkostede gårder med store leiligheter og leiegårder med små. Som

45 Mohr var preses ved Bergens Museum og ledet universitetskomiteen i 1938–39.

46 Budsj.innst. S. nr. 20b, 1954 (festeavgift for boligtomter).

helhet var dette langt fra noe saneringsområde. I januar 1962 ble «Protestaksjon Nygårdshøyden» dannet. Den arrangerte åpne folkekemøter og samlet inn underskrifter fra beboere og grunneiere.⁴⁷ Tidligere er protester fra grunneiere og beboere mot mulig tap av verdier og husrom vektlagt.⁴⁸ Handlet protestene også om noe mer?

I et brev til Stortinget på vegne av 2218 grunneiere og beboere kan vi finne noen svar.⁴⁹ Protesten gjaldt ikke en generell utvidelse – eller at universitetet disponerte det arealet det alt hadde. Det var en sterk utvidelse av arealet protesten gjaldt. Utbyggingsforslaget kunne faktisk gjøre 3200 personer husløse, i en by med bolignød og mangel på tomter.⁵⁰ Både private og offentlige interesser talte for å beholde Nygårdshøyden som boligområde, og alternative utredninger til utbygging i sentrum, som en universitetscampus utenfor byen, ble etterlyst. Flere Høyre-representanter i formannskapet, inkludert ordføreren, August D. Michelsen, skrev på vegne av aksjonen til Høyres stortingsgruppe. De vektla behovet for å beholde boliger sentralt i byen, og at universitetet på sikt ville trenge et mye større område enn det på Nygårdshøyden.

Rokseths bok om utbyggingen av universitetsområdet på Blindern ble brukt som argument også i Bergen.⁵¹ Alternativet til Nygårdshøyden var altså å utrede en moderne universitetscampus utenfor byen. Protestene i Bergen ble kommentert i stortingsdebatten om utbygging av landets universiteter og høyskoler.⁵² Stortingskomiteens innstilling var enstemmig og støttet regjeringens forslag. Tross protester fra beboere og byplansjefen i Bergen, og innsats fra den lokale Høyre-gruppen, fikk innstillingen enstemmig tilslutning også i Stortinget. For en rask utvidelse av universitetet trengtes utbygging i sentrum. Bergen kommune var reguleringsmyndighet; til sist var det byen som måtte vedta plassering. Bystyret hadde

47 Initiativtakere og medlemmer i aksjonens styre var sentrale Høyre-menn og grunneiere på Nygårdshøyden, som Harald J. Hanssen og Walter Irgens.

48 Forland 1996, Roald 2010.

49 Kopi av brev i Harald J. Hanssens privatarkiv, datert 4.3.1963.

50 Brev til Norges Storting, datert 4.3.1963.

51 Brev til Høyres stortingsgruppe fra Bergen Høyre, ved fem av partiets medlemmer av Bergens formannskap (fra Harald J. Hanssens private arkiv, mappe med dokumenter for protestaksjonen (regnskap etc.)). Se også Rokseth 1945.

52 Brev til Stortinget, datert 4.3.1963, fra styret for «Protestaksjonen Nygårdshøyden», på vegne av grunneiere og leieboere på Nygårdshøyden. Brev fra Bergen Høyre, datert 5.3.1963, fra Høyres formannskapsgruppe i Bergen, ved fem av representantene. Intervju med talsmann Walter Irgens i Dagbladet 8.3.1963, om brev til Stortinget.

knappt et reelt valg dersom det ville det ha en rask utbygging av UiB.

Ved valget høsten 1963 ble ordfører Michelsen erstattet av Arbeiderpartiets Harry Hansen. Et forhandlingsutvalg med representanter for kommune, stat og universitet forhandlet fram en avtale om videre utbygging på Nygårdshøyden. Denne avtalen, og en ny reguleringsplan, ble behandlet i formannskap og bystyre i juni 1964. Av bystyrets 77 representanter stemte 16 mot, og gruppen fra Høyre var delt.⁵³ I referatene fra bystyret går det fram at byens vekst, byplanlegging, og forholdet mellom beboerne og universitetets vekst og utvikling ble drøftet – ifølge avisene var imidlertid debatten «dempet og saklig».

I sin historie om byplanlegging i Bergen ser arkitekten Hans Jacob Roald striden om UiB på Nygårdshøyden som en strid om hvor byen skulle vokse, og om sentrum skulle være for beboere.⁵⁴ Ifølge ham mente byplansjef Olav Nesse at Nygårdshøyden burde forbli et boligområde, og han anbefalte at universitetet fikk en campus utenfor sentrum. En campus kunne gi kraft til en helt ny drabantby med 30 000–40 000 innbyggere. Ifølge Roald var byplansjefen på linje med opinionen, som heller ikke ville at UiB skulle legge beslag på store sentrumsområder. Bergen arkitektforening, Norske arkitekters landsforbund og andre fulgte byplansjefen. Alle kritiserte at det var lagd en plan for byen før politikerne hadde behandlet en sak om utbygging. Det kommunale byplanrådet fulgte ikke rådet fra byplansjefen og arkitektene, men bøyde av for statens diktat, noe også bystyret gjorde.

Det dreide seg i realiteten om hvordan universitetet og byen skulle bli. Bystyrets reguleringsplan for Nygårdshøyden fra 1964 kan ses som en «saneringsplan». Leiegårder og villaer kunne rives for å gi plass til utvidelse av universitetet. Det ble vist skisser med høyblokker på langs eller tvers som eksempler på et fullt utbygd UiB. Planen definerte et «universitetets interesseområde» på 207 mål. Der kunne staten og universitetet erverve eiendommer som ble til salgs – eventuelt ekspropriere dem. Til syvende og sist ble det ikke ekspropriering, men vissheten om at det kunne skje, gjorde nok at noen flyttet eller nedprioriterte vedlikeholdet. Noen av husene universitetet kjøpte, hadde leieboere med ordinære leiekontrakter,

53 BT, BA, Morgenavisen 23.6.1964 (13 av de 17 fra Høyre, 2 fra KrF og 1 fra SF). Høyre var delt.

54 Roald 2010: 201–204.

andre leide for 2–3 år, og universitetet måtte vente til beboerne eventuelt flyttet eller aksepterte en alternativ leilighet.⁵⁵ Statsbudsjettet stilte en sum til rådighet for oppkjøp fra midt i 1960-årene; tidligere måtte hvert huskjøp vedtas i Stortinget.

Utbyggingen av Nygårdshøyden var ikke det eneste byplan-spørsmålet det var strid om i Bergen på 1960-tallet. Etterkrigstidas ønsker om sanering av gammel bebyggelse – enten det var Bryggen eller Kjøttbasaren – var felles for mange byer både i og utenfor Norge. Boligstrøk uten moderne sanitære forhold, som Marken i Bergen og Enerhaugen i Oslo, og tilsvarende over hele Vest-Europa, ble vedtatt revet. Folk flyttet til drabantbyer med lys og luft og innlagt vann. Men noen ganger manglet ressurser til sanering, og hus og strøk fikk bestå helt til politikken ble endret, sanering ble til byfornyelse, og rivning ikke lenger var gangbar bypolitikk. Marken i Bergen er et eksempel, og deler av den gamle bebyggelsen på Nygårdshøyden står fortsatt.

Nytt i forening med gammelt

Høsten 1964 vedtok bystyret i Bergen å overlate Sydneshaugen skole til UiB, slik forutsetningen hadde vært.⁵⁶ I 1939 hadde universitetskomiteen tatt det for gitt at universitetet ville få overta skolen, den passet også passet godt for humanistene.⁵⁷ Stortinget bevilget penger for å kjøpe skolen i 1966; den ble bygd om til auditorier, undervisningsrom, kantine og arbeidsplasser for studenter. Den ble ferdig samme høst som hovedbygget for HF-fakultetet, i 1967.⁵⁸ Med disse bygningene var det humanistiske fagmiljøet plassert der det var planlagt femti år tidligere, selv om arkitektur og utforming ble ganske forskjellig fra skissene fra 1917. HF-bygget ble tegnet av de kjente funksjonalistisk inspirerte arkitektene Sverre Lied og Peter Helland-Hansen og er et klassisk 1960-tallsbygg, et såkalt kontorbygg, med kontorer for ansatte, som i HF-bygget på Blin-

55 Den siste leieboeren flyttet ut av UiB-husvære like før 2020.

56 Innst. St. nr. 35 (1963–64). Vedtak i bystyret 7.10.1964, omtalt i Budsj.innst. S. nr. 237, 23.11.1965, St.forh. nr. 99, 29.11.1965.

57 Universitetskomiteen 1939. Først kunne skolens aula bygges om til undervisning i ex.phil.

58 Budsj.innst. S. nr. 221, kap. 329/3320 17.11.1966, St.tid. 6.12.1966, 1423–1426, Halvorsen 1967: 51.

dern.⁵⁹ Det var et nøktern bygg som ikke dominerte, men tilpasset seg omgivelsene, og det var tilpasset sine funksjoner. Hovedfags- og magistergradsstudenter skulle få arbeidsplasser i en egen fløy, mens de ferske studentene fikk lesesaler i den gamle skolebygningen like ved og i biblioteket. HF-byggets kontorer var ordnet hierarkisk: Professorene kunne få hjørnekontorer med tre vinduer, andre lærere måtte nøye seg med to. Hierarkiet vistes igjen i rommene. I *Norges kunsthistorie* omtaler Norberg-Schulz bygningen som «nennsomt tilpasset» de gamle byggene i området, og arkitektene Lied og Helland-Hansen bidro til å redde lystgården Fastings Minde.⁶⁰

Et nybygg for matematikk og fysikk ble det første byggeprosjektet sør på Nygårdshøyden etter at Bergen bystyre vedtok reguleringsplanen i juni 1964. Det lå i god avstand fra HF-bygget, så det var neppe tenkt at det faglige samkvemmet mellom humanister og realister skulle bli stort – i alle fall innbød ikke avstanden til nær kontakt. Planene var tilpasset det som var tenkt som en rekke lavblokker på tvers av Allégaten som gikk fra Geofysisk institutt og møtte Christies gate, der den ledet opp til museumsbygningen på Nygårdshøyden. Noen leiegårder ble revet, men det kan ses som en beskjeden start på omdanningen av området.⁶¹

Rikshospitalet ble bygd med sikte på den kliniske delen av landets medisinerutdanning på 1820-tallet. Staten skulle selvsgatt også bidra til utbyggingen av et sykehus for den kliniske undervisningen ved landets andre medisinske fakultet. Haukeland sykehus var bygd i 1912 og eid av Bergen kommune, mens staten eide Kvinne-klinikken som sto ferdig i 1928.⁶² Barneklirikken var en gave fra den svenske staten og åpnet i 1950. Bergen kommune og staten inngikk avtale i 1951 om bruk av Haukeland sykehus til undervisning.⁶³ Det ble forhandlet lenge om fordeling av utgifter til nybygg for sykehuset og om driftsutgifter. I 1956 ble «Interessentselskapet for Hauke-

59 Om Lied og Helland-Hansens perspektiver, se Nordhagen 2004.

60 Norberg-Schulz 1983: 83, Nordhagen 2004: 154. Nordhagen viser til at arkitektene fikk overtalt byggherren (staten) og universitetet om betydningen av å redde 1700-talls-lystgården Fastings Minde. Den var i utgangspunktet tenkt revet – sammen med et gammelt sinnsykeasyl. Det ble revet. Lystgården ble fredet i 2014 og restaurert med tekniske oppgraderinger i 2020.

61 Halvorsen 1967: 56.

62 Påbegynt i 1918, åpnet i 1926. Den bygde på jordmorutdanning og en kommunal kvinneklinikk.

63 Oeding 1977: 80.

land sykehus» opprettet for å ivareta eierinteressene til kommunen, fylkeskommunen og staten.⁶⁴ I 1960- og -70-årene var utbyggingen av Haukeland sykehus og den kliniske delen av medisinerutdanningen et stadig tilbakevendende tema i statsbudsjettene. Allerede tidlig på 1960-tallet var universitetet kritisk til at det tok så lang tid (de første planene var fra 1938) å få bygd en tidsmessig klinikk for universitetsformål. UiB var ikke med i beslutningssystemet.⁶⁵

UiBs første egne hus for medisinerutdanningen var et nytt laboratoriebygg for mikrobiologi, farmakologi og hygiene (MFH-bygget), som sto ferdig i 1963.⁶⁶ Da kunne flere institutter flytte sammen, og fra uegnede lokaler i gamle villaer på Nygårdshøyden. Fra midt på 1950-tallet ble det lagt planer for preklinisk undervisning og en komplett legeutdanning. Kleppe-komiteen foreslo rask utbygging av preklinisk medisinerutdanning, og slik ble det. Mens det kommunale – siden det fylkeskommunale – sykehuset var stedet for klinisk opplæring av medisinerere, bygde staten en odontologisk klinikk til tannlegeutdanningen ved UiB, i 1964. I 1966 sto nybygget for prekliniske fag ferdig på Årstadvollen.⁶⁷

Grunnlaget i planleggingen av nybygg var fagenes – og i begynnelsen bare professorenes – uttrykte behov, med romprogram og utforming tilpasset normer for størrelse for hvert rom, og oppsummert, addert og kalkulert. Bygget for prekliniske fag var for forskning og undervisning for studenter i medisin, odontologi og realfag. Kombinasjonen ble viktig også for nye fag, som biokjemi og siden bioteknologi.⁶⁸ Bygningene for de prekliniske fagene ble plassert på en tomt i nærheten av de odontologiske klinikkene. For å få mer sammenheng i universitetets bygninger på Årstadvollen hadde staten gjort et makeskifte med kommunen.

64 Med Bergen kommune 2/5, staten 2/5 og Hordaland fylke 1/5. Se Oeding 1977: 80. Avtalen ble endret i 1964, med større bidrag fra staten. Sykehusloven (1970) fastsatte forholdet mellom staten og eiere av universitetsklinikker, St.meld. nr. 49 (1969–79) og St.prp. nr. 90 (1970–71). Så fulgte ny avtale mellom Hordaland fylke (eneieier) og staten i 1971. I 1976 startet arbeidet med sentralblokken. Den var ikke ferdig før seks år senere, i 1982.

65 Se rektor Holm-Olsens tale ved innvielsen av MFH-bygget 21.11.1963 (også sendt aviser) (Holm-Olsens arkiv).

66 Oeding 1977: 77–79. Se også rektors tale ved innvielsen, jf. note 63.

67 Sst.: 79.

68 Se også kapittel 8 og 10 i bind 3.



Fra vrimlearealet i Realfagbygget. Foto: Thomas Vindal Christensen.

Flaggskipet – Realfagbygget

Byggingen av Realfagbygget startet i 1971, og det sto ferdig i 1977 etter to års statlig byggestopp mellom 1972 og 1974. Bygget er 163 meter langt og 43 meter bredt, det har over 1100 rom på 47 000 m², har 5 etasjer mot Nygårdsparken, 7 mot Allégaten. Det har 5 trappehus, og en heis som kan bære en hest – det ville trenges om Bergen fikk veterinærutdanning. I 2014 ble bygningen fredet.⁶⁹

Stedet var alt fastlagt, nå beveget universitetet seg nordover på Nygårdshøyden. Reguleringsplanen ga mulighet for omfattende sanering og bygging enten av rekker av høyblokker eller lavblokker, fra tidlig 1960-tall. Helt slik ble det ikke. I boka om Nygårdshøydens arkitekturhistorie vektlegger Per Jonas Nordhagen ambisjonene som lå til grunn for bygget.⁷⁰ Arkitekten, Harald Ramm Østgaard, var inspirert av japansk brutalistisk arkitektur, og bygget regnes som et av dens fremste eksempler i Norge.⁷¹ Som Røyrane uttrykker det: «Realfagbygget er unikt i Bergen, sjeldant i Noreg, og representerer etterkrigstidas internasjonale arkitektur.»⁷² Måten Realfagbygget ble utformet på, bidro til å spare et helt kvartal med boliger langs Allégaten.

Hvilke prinsipper og ideer lå til grunn for plasseringen av den faglige aktiviteten i det svære bygget? Som før startet prosessene med kalkulering og vurderinger av fagmiljøenes behov. Arealnormer var byggeklosser. En professors, en teknikers og en students plass var normert og differensiert: Det var forskjell på folk, og stillingen avgjorde kontorstørrelsen. Instituttene skulle dessuten ha laboratorier og undervisningsrom. Instituttene rammet inn det enkelte fagmiljø, men de kunne, som Kjemisk institutt, ha flere avdelinger med hvert sitt areal med kontorer, studentrom og laboratorier. Realfagbygget var et formålsbygg, bygd for spesielle fag, med spesielle laboratorier. Ulikt det studenter og ansatte kunne i gamle bygårder – der mulighetene for å treffes uten også å ta en tur utendørs manglet – kunne de ansatte nå gå tørrskodd mellom instituttene. I planene ble det vektlagt at bygget skulle være fleksibelt og enkelt å bygge om.

69 Forvaltningsplan, Røyrane & Tveitnes 2018.

70 Nordhagen 2004 (Harald Ramm Østgaard (1920–2005)).

71 Nordhagen 2004, Lexau 2015, Tveitnes 2015, Røyrane & Tveitnes 2018.

72 Røyrane, Christensen & Tveitnes 2018: 126; Nordhagen 2004.

Plasseringen av bygget i miljøet på Nygårdshøyden og satsingen på arbeidsplasser i bysentrum appellerte til redaktøren i *Arkitektnytt*, Dag Rognlien. Mens han hadde kritisert Blindernarkitekturen for å være for lite fleksibel og for ikke å åpne for at vitenskapens behov kunne variere, var han svært positiv til Realfagbygget.⁷³ Det har fem auditorier, det største med plass til 100. Langs ytterveggene var det kontorer, mens rom som lesesaler, seminar og grupperom var plassert mellom to parallelle korridorer som gikk gjennom hele bygget. Fra 1993 var fakultetets bibliotek samlokalisert med Institutt for matematikk, i den nyinnkjøpte Autogården i Nygårdsgaten.⁷⁴ Fra 2017 er realfagsbiblioteket med arbeidsplasser for studenter flyttet tilbake til Realfagbygget, og det er plassert i sør ved det opprinnelige- og nå tilbakeførte inngangspartiet.⁷⁵ Med større vekt på grupper og studentaktiv undervisning er det bygd flere grupperom, kollokvierom og seminarrom. Lesesalene, overfylte på 1960- og -70-tallet, omdannet til store pc-stuer ved årtusenskiftet, er igjen forandret. Mens drømmen før kunne være å få en fast lesesalsplass – med lampe og bokhylle – ble det tatt utgangspunkt i at studenter arbeider på en annen måte enn før: i små grupper rundt bord i kantinen, i bibliotekets sittegrupper, i vestibyler og vranglearealer. Med sofaer med høye rygger mot hverandre skulle det også være mulig å snakke uforstyrret og uten å forstyrre andre. Om slike møbler passer for studentenes arbeidsformer, er likevel uvisst – studentene skriver fortsatt sine masteroppgaver og sine hjemmeeksamener, og de har kanskje fortsatt behov for uforstyrret å kunne tenke? Kanskje er resultatet at flere arbeider hjemme – mens de venter på den neste digitale forelesningen?

I laboratoriene er benkene plassert i rekker, vendt mot foreleserens bord eller benk og tavlen eller talerstolen.⁷⁶ Benkene har faste plasser, med studentskap for utstyr og eiendeler. Langs veggene er det avtrekksskap. Plasseringen av arbeidsplasser for studenter og lærere er som på 1970-tallet også på 2020-tallet. Noen av studentlaboratoriene er fredet, med sine solide benker i stål og

73 Thue & Helsvig 2011: 277 viser til intervju med Rognlien i Universitas i 1963 om lite fleksible hus på Blindern, Rognlien 1978, se også Østgaard 1978.

74 Autogården var et av de store byggene som ble kjøpt og som muliggjorde salg av noen leiegårdsbygg.

75 Forvaltingsplan for Allégaten 41.

76 Forgan 1989.

heltre. Forskningslaboratoriene endres imidlertid med faglige og teknologiske endringer.

Realfagbygget ble bygd med så mange parkeringsplasser som det var plass til i underetasjen. Systemer for tildeling av parkeringsplasser til ansatte og studenter har mang en gang – der, som andre steder – vært et stridsspørsmål.⁷⁷ I dag er parkeringsplassene, i tråd med på den ene siden behovet for en ny miljøpolitikk og på den annen side nye behovet for trygg oppbevaring av museets gjenstander, ombygget til magasiner for naturhistoriske samlinger.

Som Gieryn understreker, ga etterkrigstidens nye universitetsarkitektur flere muligheter for fleksible rom. Det er også tilfellet med Realfagbygget. I behandlingen av revidert arealplan for UiB i 2020 ble Realfagbyggets fleksibilitet understreket; det 45 år gamle bygget har kvaliteter som gjør det mer hensiktsmessig å bygge om laboratoriearealer enn å satse på å bygge nye i det som fra om lag 2005 har vært omtalt som et nytt Entek-bygg – et bygg for teknologi- og energiforskning, for UiB og forskningspartnere.⁷⁸ Riksantikvaren har brukt UiBs gjenbruk og nye løsninger i gamle bygg til inspirasjon for andre i sin eksempelsamling.⁷⁹

Vekk fra byvillaer og leiegårder

De nye bygningene førte til utflytting fra villaer og leiegårder, selv om noen av dem fant nye universitetsbrukere. I 1978 ønsket Bergen kommune å starte planlegging av boligområdene på Nygårdshøyden, og formannskapet ba universitetet om å avklare sine behov og ønsker for ytterligere utbygging. Kollegiet satte i gang et stort planarbeid som resulterte i fire delplaner.⁸⁰

UiB disponerte 120 av Nygårdshøydens vel 200 bygninger og et område som dekket 207 mål. Vel 2/3 av arealet var spesialbygg for universitetet, noe var ombygde bolighus og leide arealer, men

77 Clark Kerr, president ved University of California 1958–1967: «The university is a series of individual entrepreneurs held together by a common grievance about parking.» Former UC President Clark Kerr dies (12-2-03): Tributes & Photos (berkeley.edu) Om parkering og klimautslipp, se universitetsstyret, sak 20/2011 og sak 109/2019.

78 Universitetsstyret, sak 110/2020.

79 <https://eksempelsamling.ra.no/>

80 Høyres Eilert Eilertsen var ordfører. Se vedtak i DAK 23.8.1979 og 12.6.1980. U-plan 2000, del 1A:19–21.



Laboratorium, Realfagbygget. Foto: Thomas Vindal Christensen.

nesten 1/5 var fortsatt boliger, med 280 leieforhold. Hva veksla UiB i planene? Var det videre vekst, riving og nybygg, og hva sa planene om plassering, hus og rom for vitenskapelig virke mot år 2000?

Nye oppgaver, utover forskning, undervisning og formidling, ville kreve nye løsninger av universitetets rombehov og for dets arealreserver. Det nye var særlig samarbeid med næringslivet og plass til oppdragsforskning, men også nye prognoser for studenttallet påvirket dem. Det ble brukt arealnormtall, 9 m² for studenter i humaniora, juss og samfunnsvitenskap, 40 m² for realfagsstudenter. Slik var det godt synlig at realfagstudentene, med sine laboratorier, krevde atskillig mer enn andre studenter.⁸¹ Det ble lagt opp til utbygging i nord, sør og midt på Nygårdshøyden, basert på «brukerønsker og arealberegninger», med om lag 45 000 m². Nybygg, ombygging og eventuell tilbakeføring av konverterte bygg til beboelse ble vurdert. Området Nedre Nygård, øst for Nygårdshøyden, var interessant.⁸² For Vestlandet ble oljevirkosomheten trukket fram som svært viktig: De oljerelaterte fagene, med undervisning, grunnforskning og anvendt forskning, burde utbygges videre, og tjenlige rom burde prioriteres, kanskje også med et oljens hus, nær Realfagbygget.⁸³

Fra fakultetene ble det meldt om at noe av det viktigste var behovet for barnehager, og i planen ble det tatt til orde for å bygge om flere av universitetets bygninger til dette formålet.⁸⁴ Også andre velferdstiltak, som kantiner på universitetsområdet og studentboliger, ble lansert. Da planen ble til, var fakultetene i ferd med å bli plassert i egne områder på ulike deler av Nygårdshøyden – og på Årstadvollen. Det var fortsatt vekst både i antall fag og studieplasser. Juristene og psykologene fikk sine egne fakultet i 1980, og studenttallet var mye større enn da utbyggingsplanene ble diskutert på 1960-tallet. Var det nå, som dessuten sanering var blitt uaktuelt,

81 U-plan 1A: 50: «Universitetet vil for egen del være opptatt av så langt det er mulig – å klargjøre karakteristiske trekk ved de forskjellige universitetets virksomheter – deres behov for beliggenhet, arealer, samvirke med andre, hensyn til den ukjente framtid, utviklingsreserver i areal.»

82 U-plan 1A: 10. Bergen kommune ville gjennomføre en kommunedelplan for området Nøstet–Nedre Nygård.

83 Sst.: 39.

84 Mye seinere, i 2008, var det å overlate hus i universitetets eie til barnehageformål tema, universitetsstyret, sak 38/2008. I slike spørsmål var samarbeidet med Studentsamskipnaden viktig. På 1980-tallet var barnehagedekningen lav. Full barnehagedekning ble det først etter Stortingets barnehageforlik i 2003.

nødvendig å forlate Nygårdshøyden? UiB ble på Nygårdshøyden, men det ble valgt nye veier for utvidelse av arealer, veien fra byvillaer og leiegårder gikk til gamle skoler og fraflyttede institusjonsbygninger. Samtidig, og i samspill med næringslivsaktører, ble det utviklet nye finansieringsformer for nye hus, men noe eget hus for oljeforskningen ble det ikke.

Omdanning av skolebygninger – fra barn til studenter

I universitetets planer for utbygging var skolene særlig attraktive. Til forskjell fra leiegårder og store byvillaer hadde skolene rom som med enkle grep kunne passe til undervisning. Klasserom, gymnastikksaler og auditorier kunne bli undervisningsrom, forelesnings-saler og arbeidsplasser for studenter. Sydneshaugen skole var, som nevnt, nærmest allerede en universitetsbygning. Fra 1950-tallet fikk universitetet bruke gymnastikksalen til auditorium for undervisning ved HF-fakultetet. Skolen ble bygd om – men det var ikke så store endringer som trengtes. Gangene som hadde ledet inn til klasserom, ledet fortsatt til undervisningsrom, og det ble innredet nye auditorier. Etter hvert kom det også språklaboratorier til, for å bruke moderne teknologi til å høre, lytte til og snakke fremmede språk. På 1980-tallet kom en større ombygging, særlig av de tekniske anleggene – det var nye krav til inneklima.

I årene etter annen verdenskrig fikk bykjernen færre innbyggere – og særlig færre barnefamilier. Utflyttingen reflekterer byutviklingen, med storstilt utbygging i sørøst etter annen verdenskrig, på Landås, Slettebakken og på Minde. Mange barne- og ungdomsskoler i bykjernen ble avviklet og skolebygningene stilt til rådighet for universitetet. Elevene fra Sydneshaugen ble overført til Langhaugen på Landås da universitetet overtok skolen.⁸⁵ Også tidligere private skoler, som Sofie Lindstrøms pikeskole, Ulrikke Phils pikeskole og Bergen maskinistskole i Rosenbergs gate, ble overtatt.⁸⁶ Nå er flere av de tidligere skolene fredet, og de omfattes av statlige verneplaner.⁸⁷

85 Forvaltningsplan for Sydneshaugen skole.

86 Nå Ørjar Øyens hus.

87 Som Forvaltningsplan for Sydneshaugen skole.



På Dragefjellet ble den gamle skolebygningen bygd sammen med et nybygg for Det juridiske fakultet – med overbygde vrillearealer mellom det gamle og det nye.
Foto: Thomas Vindal Christensen

Den kommunale barneskolen på Dragefjellet fra 1891 var bygd etter tidens moderne prinsipper om godt med lys og frisk luft i klasserommene og med vannklosett og dusjer i kjelleren.⁸⁸ Barna i området ble langt færre etter krigen, og i 1978 fikk universitetet Stortingets tilslutning til å kjøpe skolen.⁸⁹ I 1985 var den klar til innrykk fra jusstudentene. Ti år etter, i 1995, var hele Det juridiske fakultet samlet på Dragefjellet – med nytt signalbygg med undervisningslokaler og bibliotek, kontorer og – selvfølgelig – kantine og vrimlearealer. Inntil da hadde fakultetets ansatte vært lokalisert nærmere en kilometer lenger sør på Nygårdshøyden i ombygde leiegårder. Nå kom flere store auditorier til, og det ble bygd en egen rettssal – et øvelseslokale eller et slags læringslaboratorium. I 1994 fikk plassen foran skolen navnet Magnus Lagabøtes plass, og vaktmesterboligen ved inngangen er blitt til studenthus. Med Dragefjellet ble universitetsområdet i sentrum utvidet nordover – i ganske god avstand fra det nærmeste fakultetet, HF. Som del av planen for Dragefjellet, avsto universitetet deler av sitt interesseområde sør og øst på Nygårdshøyden.

Vanskeligere skulle det vise seg å få omdannet Nygård skole ved Grieghallen til et fullverdig hus for musikkutdanning da Griegakademiet ble leietaker og del av universitetet fra 1985.⁹⁰ Planen var å bygge om skolen, men det ble for kostbart og vanskelig. Nygård skole er derimot blitt brukt til norskopplæring for flyktninger og innvandrere, samtidig som den har huset både barnehage og senioruniversitet.⁹¹ Griegakademiet selv har blitt en del av Fakultetet for kunst, musikk og design, og med tiden skal det flytte til Møllendal der fakultetet med den tidligere Kunst- og designhøgskolen i Bergen holder til, i et nybygg fra 2014 tegnet av arkitektfirmaet Snøhetta. Også da denne høgskolen ble del av universitetet, ble universitetets område utvidet.

88 Elvbakken & Lindstrøm 2003.

89 Omtalt i St.prp. 1 (1978–79), Kyrkje- og undervisningsdepartementet.

90 Røyrane, Tveitnes & Rage 2018b. Nygård skole var tidligere ungdomsskole, bygd i 1918 og fredet i 1993.

91 Ved inngangen til 2020-årene er det flere barn i byen og behovet for en ungdomsskole i sentrum diskuteres. Barn må til Sandviken, til Rothaugen skole, fra Møhlenpris i vest, til Nordnes i nord. Kanskje blir Nygård skole, etter nesten 40 år, tilbakeført til sin opprinnelige funksjon.



Med en ytterligere utbygging i 2009 fikk Det juridiske fakultet nye lokaler og fellesbygg- blant annet med Chrisitan Michelsens Intitutt (CMI) og universitetets utviklingsforskningsmiljø. Foto: Thomas Vindal Christensen.

Fra leiegårder til fraflyttede store bygninger

Da Det psykologiske fakultet ble etablert og skilt fra Det samfunnsvitenskapelige fakultet i 1980, ble de mange små instituttene lokalisert rundt omkring i Sydneskvartalet, i store leiegårder fra tiden rundt 1910.⁹² De gamle leilighetene ble pusset opp, tak senket og gulv hevet, gamle dører fjernet, og gulvene fikk ny linoleum. Stuer, soverom og pikeværelser ble kontorer. Den biologiske og medisinske delen av psykologifaget var samlokalisert med medisinske miljøer på Årstadvollen.

I 1991 ble det igangsatt nytt utredningsarbeid om universitetets arealbehov og bygg, også denne gangen foranlediget av byens delplanarbeid for Nygårdshøyden. Samtidig økte antallet studenter sterkt, og universitetet hadde mange uhensiktsmessige bygninger. Den nye rektoren fra 1990, Ole Didrik Lærum, og den nye universitetsdirektøren, Kåre Rommetveit, la fram planer for nye måter å bygge ut universitetet på Nygårdshøyden.⁹³ Konsulentselskapet OPUS ble engasjert for å bidra i arbeidet.⁹⁴ Det gjaldt å finne rom for ekspansjon med stor studentvekst, og det var ønskelig å ha hus og rom med mulighet for samhandling med næringslivet. Konklusjonen ble dels å få tak i større bygninger på eller nær Nygårdshøyden der fakultetene kunne samles og dels å få fullmakt til å selge eiendommer.⁹⁵ Universitetets tid som husvert skulle avsluttes.

Å overta større, offentlige eller private bygg som ble fraflyttet, ble del av den nye strategien. Et eksempel er illustrerende: Bergen trygdekontor i Christies gate 12 hadde for sin bruk uhensiktsmessige lokaler og skulle flytte til nye. Trygdeetaten var statlig, og det statlige universitetet kunne overta bygget. Trygdegården hadde stått ferdig i 1952, tegnet av den modernistisk orienterte bergensarkitekten Per Grieg. Med midler fra statsbudsjettet ble det ombygging i 1994–96. Det psykologiske fakultet flyttet inn fra leiegårdene på Sydneshaugen. Fakultetet ble likevel ikke samlokalisert. De som hadde vært på Årstadvollen, forble der. Christies gate 12 fikk

92 Kvartalet ble fredet i 2018 – og er et typisk boligkvarter, i utgangspunktet for mange statsansatte.

93 DAK-sak 128/1991, bakgrunnen var vedtak i DAK-sak 115/1991 om å opprette et planutvalg for oppdatering av U-plan 2000 – ledet av rektor og prorektor.

94 DAK-sak 128/1991.

95 DAK-sak 226-1/1993 OPUS-rapporten var vedlegg.

kontorer, kantine, auditorier og seminarrom. Den store og luftige publikumsresepsjonen i trygdekontoret ble bibliotek. Det ble nye møteplasser og innendørs forbindelse mellom ansattes kontorer og studentenes arbeidsplasser.

Fra begynnelsen hadde Trygdegården hatt en bensinstasjon ut mot Lars Hilles gate. Det arealet fikk universitetet overta først senere.⁹⁶ Der fikk Studentsamskipnaden treningsrom. Da flere studentarbeidsplasser ble prioritert rundt 2010, ble rommene bygd om til å dekke slike behov. Denne historien kan ses som ett av mange eksempler på universitetets skiftende behov og vekslingen mellom det faglige og det sosiale. I tillegg er den et eksempel på universitetets omdanning fra å være i leiegårder og villaer til å overta store, offentlige bygninger. Bygget ble vernet i 2014.⁹⁷ At fakultetet likevel ikke var helt samlet, ble tema nesten 20 år etter innflyttingen (i 2016–2017). Da ble noen av fagmiljøene etter betydelig strid flyttet til Årstadvollen.⁹⁸ I denne delen av byen holdt alt den biologiske og medisinske delen av psykologifaget hus; nå flyttet flere dit. Fakultetet var ikke et rent psykologi-fakultet. Det huset også pedagogikk og barnevernsfag. Psykologifagets orientering, som samfunnsfag eller helsefag, ble diskutert. Noen ønsket styrket forbindelse til helsefagene, andre nærhet til samfunnsfagene.

Overtakelsen av Trygdegården var koblet til salg av eiendommer. Salg frigjorde midler til å kjøpe større bygninger, samtidig kunne tidligere bolighus tilbakeføres. Denne linjen knytter Nordhagen til en interesse fra universitetet for å sikre gamle bygninger med antikvarisk verdi. Det ses blant annet ved etableringen av et antikvarisk utvalg i 1991.⁹⁹ Også tidligere var det lagt merke til at UiB tok vare på eldre hus, i 1971 fikk det diplom for «fortjenstfull pleie av eldre eiendommer» fra Bergen-avdelingen av Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring.¹⁰⁰

Universitetet solgte leiegårder og hus, og Studentsamskipnaden overtok noen og gjorde dem om til studentboliger. Igjen ble det konflikter med beboere på Nygårdshøyden. Studentboliger

96 BT 10.2.1993: 44.

97 Røyane, Tveitnes & Lille-Langøy 2018.

98 Jf. oppslag i På Høyden 29.09.2016 og 14.3.2017.

99 Nordhagen (2004) viser også til rektor Lærums engasjement for vern av kulturhistoriske verdier.

100 Årsmelding 1971: 41–42.

betydde gjerne støy, og området fikk ikke en så blandet bebyggelse som mange ønsket.

Oppfinnsomhet og nye finansieringsformer

At UiB kunne utvikle en strategi for kjøp og salg av bygninger, var knyttet til endringer i statens eiendomsforvaltning, Statens bygge- og eiendomsdirektorats (SEB) rolle og generelle endringer i fristillingens kjølvann på 1980-tallet.¹⁰¹ I planarbeidet på 1980-tallet ble det også tatt til orde for å finne nye finansieringsmåter for nybygg eller kjøp og ombygging av gamle hus. Et eksempel på bruk av nye typer av finansiering gjaldt byggingen av Høyteknologisenteret. Universitetet fikk Stortingets tilslutning til å inngå leieavtaler med private, og det bidro til finansiering av den bergenske forskningsparken på Marineholmen.¹⁰² Lignende initiativer ble tatt også i Oslo og i Trondheim på samme tid.¹⁰³ Som kapittel 10 i bind 3 viser, var forskningsparkene på 1980-tallet del av en internasjonal bølge av satsing på samarbeid mellom forskning og næring. Ved inngangen til 2020-tallet er UiO med i en storstilt planlegging av Science City Oslo, med visjoner som ligner planene fra tidlig 1980-tall.¹⁰⁴

Erfaringene med Høyteknologisenteret kan ha inspirert UiB i arbeidet for å få større handlingsrom i utviklingen av plasser, hus og rom for virksomheten. I det statlige byggesystemet konkurreres det om å få bevilgninger over statsbudsjettet til nybygg, med kødannelser som følge. Fra sist på 1990-tallet greide UiB å etablere en flerfasettert nyordning som ga større fleksibilitet til å utforme hus og rom for vitenskapelig virksomhet. Det startet med at Lauritz Meltzers Høyskolefond etablerte eiendomsselskapet Nygårdshøyden eiendom AS (NEAS) i 1999.¹⁰⁵ NEAS kan ta opp lån, kjøpe og leie ut eiendom til UiB. I 2004 etablerte det et nytt eiendomsselskap, MAGØR. Dette selskapet leier ut til andre enn universitetet

101 Klæboe 2021. Statens bygge- og eiendomsdirektorat ble til Statsbygg – et statlig forvaltningsselskap. De fleste universiteter og høyskoler leier arealer av Statsbygg. UiB og UiO eier byggene på vegne av staten, se NOU 2020: 3.

102 Se kapittel 10 i bind 3, om universitetets innovasjonsvending, jf. også DAK-sak 228/1985.

103 Se for eksempel Thue & Helsvig 2011.

104 <https://oslosciencecity.no/> UiO samarbeider med Oslo kommune og en rekke private aktører om dette.

105 Brønnøysundregistrene, se også universitetsstyret, sak 47/2013 og sak 110/2020.

og driver med momsplikt.¹⁰⁶ Selskapene gir et knippe virkemidler som bidrar til at UiB kan bygge nytt, overta bygninger og etablere virksomhet i hus og rom uten å være avhengig av budsjettvedtak i Stortinget. Dette økte handlingsrommet, men også universitetets utgifter.¹⁰⁷

Et eksempel finnes i det juridiske miljøet ved Magnus Laga-bøtes plass. Det trengtes etter hvert mer plass enn nybygget fra 1995 og den ombygde skolen ga. Samtidig ønsket Christian Michelsens Institutt (CMI) å flytte til sentrum, etter å ha holdt til i et selveid bygg på Fantoft sist på 1970-tallet.¹⁰⁸ Løsningen ble at NEAS låne-finansierte og sto for å bygge nytt, på den såkalte gassverktomten på Dokken. I det nye bygget fikk jusmiljøet mer plass; samtidig fikk universitetets utviklingsrelaterte forskning lokaler nær CMI. Det ble lagd nye rom og plasser som kunne gi samarbeid mellom fag også på tvers av institusjoner.¹⁰⁹

Et annet eksempel gjelder Bergens Tidendes bygg i Nygårdsgaten 5, bygd i 1960. Da avisen flyttet ut, kjøpte NEAS bygningen.¹¹⁰ Den ble pusset opp og leid ut til UiB-enheter og til forskningsvirksomhet, som Rokkansenteret, som flyttet inn i 2002. Mange år seinere, i 2018, vedtok universitetsstyret å inngå avtale med eiendomsselskapet og bygge det helt om for å huse administrasjonen og fellesareal med kantine, kaffebar, og mulighet for å møtes på takterrassen – selv om denne i hovedsak er fylt av solcellepaneler.¹¹¹ Møbler, teknisk utstyr, byggematerialer og vinduer gjenbrukes – og kanskje får gamle teakvegger og vindusposter i skifer fra BTs tid videre liv.¹¹² Etter at vedtaket ble gjort, er lokaler som er brukt til administrasjon, pusset opp og er overtatt av studentorganisasjo-

106 Navnet MAGØR er akronym for styremedlemmene, daværende eiendomsdirektør, Martha Knappskog Skauge, daværende fondsforvalter Gunnar Thornes, og styreleder og jusprofessor Ørnulf Rasmussen. I tillegg eier selskapet UiB Eiendom AS en seksjon av høyteknologibygge-anlegget på Marineholmen. Marineholmen Forskningspark ble etablert som nytt aksjeselskap i 2013.

107 Universitetet og andre leietakere betaler husleie for å dekke selskapenes låneutgifter og utgifter til vedlikehold. Gjennom avtaler med selskapene kan universitetet overta eiendommene ved å betale gjenstående lån.

108 Se også kapittel 9 i bind 3 om oljeforskningen.

109 Bergen Global er et samarbeid og en møteplass mellom CMI og utviklingsforskningsmiljø ved UiB; se kapittel 11 i bind 2.

110 På Høyden 1997, 12: 3, oppslag om at bygget kunne huse utviklingsforskning, etter- og videreutdanning, CMI og mediefag.

111 NOTAT (uib.no). Om rehabilitering av Nygårdsgaten 5, med plan for byggeprosjekt.

112 «Snart starter oppbyggingen av Nygårdsgaten 5» (pahoyden.no).

ner.¹¹³ I Nygårdsgaten 5 vek journalistikk først plass for forskning, så for administrasjon. I de mange små husene administrative avdelinger holder til i, blir kontorer omsider atter boliger.

Nye, fredete og rehabiliterte hus

Motstanderne mot videre utbygging av universitetet på Nygårdshøyden på 1960-tallet så for seg at universitetet ville få behov for mye større arealer enn de 207 målene utbyggingsplanen da la opp til, slik at universitetet uansett måtte ut av bykjernen. Slik ble det ikke, universitetet verken brukte eller sanerte hele «interesseområdet». Nygårdshøyden forble hovedsetet, og UiB er i dag landets eneste bysentrumsuniversitetet. Å være det gir mulighet for en sterk steds- og bytilknytning. Det motsatte, et stedstap, er trukket fram som en følge da UiO flyttet fra sentrum til Blindern.¹¹⁴ At UiB i hovedsak er lokalisert i sentrum, betyr at det er mange sosiale møteplasser i fagmiljøenes nærhet, ikke minst med Det Akademiske Kvarter, et hus som ble kjøpt først på 1990-tallet og bygd om til studenthus. Det har rom for konserter og møter, for eksempel Studentersamfunnet, hvor det gjennom årene har vært kjempet durabelige politiske kamper, men som *Ordet er fritt! Studentersamfunnet i Bergen 80 år* viser, har det også vært stillere perioder innimellom.¹¹⁵ I Kvarteret holder også Studentteateret Immaturus, Studentens filmklubb og Realistforeningen hus, og det meste foregår på frivillig basis.¹¹⁶ At studentens integrasjon i byen også kan skape gnisninger, særlig ved semesterstart, er et tema i kapittel 4 i dette bindet.

Veksten i eksternt finansiert forskning etter 1995 har krevd flere hus. På 1960-tallet tvilte mange på at UiB å kunne få nok plass på Nygårdshøyden til å vokse videre, at universitetet måtte ut av bykjernen i framtida. Den gangen var det nok ingen som kunne forestille seg at det skulle bli nærmere 20 000 studenter ved UiB. Hvordan ble det mulig å huse alt det nye – innenfor det som var det gamle «interesseområdet»? Kom det til ny strid om sentrums-

113 Oppslag i Khrono 23. oktober 2019 og i StudVest 8. september 2021.

114 Thue 2009, Thue & Helsvig: 277–281.

115 Nupen & Losnegård 2014.

116 Om Kvarteret, se Studentorganisasjoner | StudentBergen.



Det tredje studentsenteret sto ferdig og ble innflyttet i 2008. Nytt denne gangen er også et badebasseng. Foto: Thomas Vindal Christensen.

universitetet? Kunne det skapes plasser, hus og rom for nye undervisningsformer, samarbeid og forskning? Det ble plass – og fire strategier kan identifiseres: å rive og bygge nytt, overta næringsbygg, og omdanne og rehabilitere. Noen strategier skulle likevel vise seg å bli mer kontroversielle enn andre.

Rehabiliterer, rive eller bygge nytt?

Ved inngangen til 2000-tallet var noen av universitetets en gang så moderne bygninger fra 1960-årene blitt ubrukelige. Det gjaldt for eksempel Studentsenteret, velferdsbygget som sto ferdig i 1971, med kantine og grillrestaurant, postkontor, bankfilial, bokhandel, reisebyrå, kontorer for studentorganisasjoner og avisa StudVest, med auditorium for forelesninger for de forberedende prøvene og møter i Studentersamfunnet, og idrettsanlegg. Bergen Filmklubb ble stiftet i 1961 og var landets desidert største på 1970-tallet. Fra 1976 holdt filmklubben sine visninger i det store auditoriet i Studentsenteret.¹¹⁷

Studentsenteret lot seg ikke rehabilitere og ble gitt statsbevilgning til nybygg i 2002.¹¹⁸ Ingen protesterte da det var klart for å rive og bygge nytt, men det krevdes erstatningslokaler for idrett og studentorganisasjoner. Det nye Studentsenteret sto ferdig i mai 2008, annerledes enn 1960-tallets velferdssenter i stil og uttrykk – og i innhold. Det nye mangler bank og postkontor, men har svømmehall, kantine og andre servicefunksjoner. Det store auditoriet er erstattet av et mindre, Egget. Som før er det plass for studentorganisasjoner og StudVest. Bak bygningen står fortsatt Arne Vinje Gunneruds skulptur «Metropolis» fra 1960-tallet, ved enden av det som i dag er Georg Johannessens plass – etter forfatteren og poeten.¹¹⁹ Der gangene i det gamle senteret ofte var fylt av veggaviser, tjener bordene i kantinen daglig som møte- og arbeidsplass for studenter med sine bærbare pc-er. Lesesalene har ikke utspilt sin rolle, men er komplettert med andre rom og steder for samarbeid og samsnakk.

117 Daglig leder i Norsk filmklubbforbund, Jan Iversen, ved 50-års-jubileet i 2011. Se også Losnegård& Nupen 1999 om Bergen filmklubb.

118 Universitetsstyret, sak 12/2001, sak 22/2002, se også BT 7.9.2001.

119 Georg Johannessen (1931–2005) forfatter, statsstipendiat og professor II ved UiB, i retorikk fra 1996 (SNL). Se Georg Johannessens plass | Kunst og hage | UiB.

Mot slutten av 1990-årene var et økende vedlikeholdsetterslep tema, ikke sjelden når det ble lagt fram statsbudsjett, men også internt ved UiB.¹²⁰ Ikke bare trengte de gamle bygårdene nye tak og vinduer; som sagt trengte også bygninger fra 1960-tallet etter hvert omfattende vedlikehold, eller de ble bygd om for nye formål. I slike prosesser kan bygningene miste noe av sitt opprinnelige preg. Kunsthistorikeren Siri Skjold Lexau har eksempelvis kritisert at HF-fakultetets 1960-tallsbygg har fått ødelagt viktige kvaliteter i forbindelse med vedlikehold.¹²¹ Området for HF-fakultetet, med HF-bygget, Sydneshaugen skole, de gamle leilighetsbygningene i Sydnes-kvartalet, bibliotekbygningen og det nyrestaurerte Fas-tings Minde, skal etter planen få et nytt bygg på en nærliggende parkeringsplass, og HF-bygningene skal forbindes til et samlet fakultetsmiljø innen 2026.¹²² Det siste tiårets vektlegging av vern og tilbakeføring til opprinnelige bygningskvaliteter gir en gylden anledning til å gi HF-bygget dets opprinnelige kvaliteter tilbake.

Universitetets hus og rom på Årstadvollen er også forandret vesentlig etter år 2000. De prekliniske instituttene (PKI) fra 1966 ble avløst av et nytt bygg, for basalmedisinske og biologiske fag – BB-Bygget. Det ble ferdigstilt i 2005, finansiert via statsbudsjettet og bygd tett ved sykehusets laboratoriebygg. De gamle PKI-bygningene skulle rehabiliteres, men var fulle av asbest og måtte rives. Først var bygget imidlertid lokasjon for en filmproduksjon – bygd på en av Gunnar Staalesens kriminalbøker.

PKI-bygget hadde vært et kombinert bygg for forskning og undervisning, for studenter i medisin, odontologi og realfag. Det ble revet etter at Stortinget i 2008 bevilget midler til nytt odontologibygget.¹²³ Da den gamle odontologibygningen ble innviet i 1963, og kapasiteten for tannlegeutdanning økte, var det del av en satsing på å bedre befolkningens tannhelse.¹²⁴ Bygget var et kombinert bygg for klinikken, med den kliniske delen av utdanningen og lokaler for spesialistutdanning. Fra 1976 kom det også en tannpleierutdanning.

120 Som i På Høyden 1998, 18: 4 og 1994, 10: 2.

121 Intervju med Siri Skjold Lexau, «En forsømt arkitekturperle» (forskerforum.no) 2015.

122 200128-UIB-Stedsanalyse-HF.pdf. Bygningene i Sydneskvartalet er på liste over hus som skal selges (UiB 2020). Se også <https://www.uib.no/hf/133783/nytt-hf-kvartal?>

123 I 2007 konkurrerte Høgskolen i Bergens prosjekt for samlokalisering på Kronstad og universitetets ønske om et nytt odontologibygget. I budsjettet for 2008 fikk begge midler, offentliggjort av statsråd Tora Aasland (SV) 6.10.2008.

124 Halvorsen 1967.

Etter hvert ble det store arbeidsmiljøproblemer knyttet til luftanlegg og laboratorier.¹²⁵ I 2001 prioriterte universitetet odontologibygget i sitt statsbudsjettforslag – etter at et nytt studentsenter var på plass. For å bøte noe på vanskelige forhold ble det investert i nye enheter med tannlegestoler og utstyr i 2007. Dette kunne gjøre investeringsbehovet i nybygget mindre. Senere viste det seg at en flytting av disse enhetene var lite lønnsomt, og etter godkjenning fra departement og regjering kunne de skipes til universitetets samarbeidspartner i Etiopia.¹²⁶ I 2009 var det grunnsteinsnedleggelse, og i 2012 sto et nytt odontologibygget ferdig. At planene for bygget var lagt i en annen tid, understrekes av at det planlagte fakultetsbiblioteket ble gjort om til studentarbeidsplasser.

Hva skulle skje med det fraflyttede odontologibygget? Flere var aktuelle leietakere etter ombygging og rehabilitering, særlig de samfunnsmedisinske miljøene. Det viste seg imidlertid vanskelig å rehabilitere til egnede lokaler, og UiB fikk godkjenning til å rive statseiendommen fra 1960-tallet og bygge nytt i regi av eiendomselskapet NEAS, med leieinntekter fra flere enn UiB, som Bergen kommune og Høgskolen på Vestlandet. Det ble dermed bygd for en helseklynge, den fikk navnet Alrek, etter navnet på den eldste kongsgården i Bergen.¹²⁷ Alrek har åpne landskap, møterom, legesenter, kantine og studentarbeidsplasser.¹²⁸ Nybygget ble innflyttet i 2020, i koronaens tid, da de fleste hadde hjemmekontor. Kanskje kan det forklare at det var få protester mot åpne landskap, selv om det var protester da planene ble lagt.¹²⁹ Det har også vært mye kritikk mot åpne kontorlandskap ved andre universiteter.¹³⁰ Kritikerne vektlegger at forskningens og veiledningens romlige verdier settes i spill når kontoret, selve stedet for forskning og veiledning, med bøker, notater og plass for refleksjon, ikke verdsettes,

125 Universitetets første bygg på Haukelandsområdet, MFH-bygget fra 1963, viste seg også å ha arbeidsmiljøproblemer og det ble bygd om flere ganger, inntil det i 2013 ble totalrehabilitert for kontorer og studentarbeidsplasser. <https://www.uib.no/aktuelt/36610/armauer-hansens-hus-i-ny-drakt>

126 Se også kapittel 6 i bind 1, «Slik fikk tannlegestolene fra Bergen et nytt liv i Etiopia» (khrono.no).

127 Universitetsstyret, sak 43/2018 om navnet.

128 Legekantoret har fastleger med delstillinger ved fakultetet – en gammel ordning i faget allmennmedisin.

129 Som i På Høyden 23.2.2018.

130 Blant annet var striden tema i NRKs dokumentarserie «Brennpunkt» 25.4.2018, med programmet «Kontoret».



Det nye odontologibyget er del av Alrek helseklynge på Årsatdvollen.
Foto: Thomas Vindal Christensen.

men fjernes. Forskingen ser heller ikke ut til å bekrefte at den nye ordningen gir fordeler for dem som skal utføre det vitenskapelige arbeidet.¹³¹

Odontologibygget, de prekliniske instituttene og Student-senteret var en gang flotte og moderne, men bare vel 30 år senere var de ikke lenger brukbare, med nye og skjerpede krav til arbeidsmiljø og nye undervisnings- og samarbeidsformer. Samtidig er det også kontinuitet. Romprogrammet, basert på faglige behov og med statlige normer for arealer, er fortsatt utgangspunkt for nybygg, selv om det, som før, underlegges forhandlinger og diskusjon. De hierarkiske arealnormene er forlatt, men ro om normene er det ikke.

Å omdanne næringsbygg – Mediebyen Bergen

På 1970-tallet ble det satset på nye medier ved UiB, som ved andre universiteter. Universitetets audiovisuelle mediasenter ble opprettet i 1972, som felles serviceavdeling for alle enheter.¹³² Det ble avløst av Universitetets mediasenter (UMS) i 1990. Det skulle yte mediepedagogisk og teknisk assistanse, samarbeide med fagmiljøene, forskningsråd og andre, og utvikle og produsere audiovisuelle program for undervisning, forskning og formidling.¹³³ Her gjorde helt nye behov for rom seg gjeldende, og slik var det også i 1992 da Univisjon AS ble opprettet med stiftelsen Unifob som eier. Univisjon hadde forbindelse til landets andre og første kommersielle fjernsynskanal TV 2 da den ble plassert i Bergen. Det hadde selvsagt også betydning for medie- og journalistutdanningen ved UiB.¹³⁴

På 2010-tallet trengte TV 2 et nytt bygg og gikk sammen med UiB om å planlegge det.¹³⁵ Da det etter konkurranser og forhandlinger ble undertegnet leiekontrakt, skulle nybygget huse TV 2 og flere UiB-miljø, NRK, Bergens Tidende og en rekke konsulentselskaper. Tanken var ikke bare å skape gode lokaler for hver leietaker, men mer samhandling mellom aktører – kanskje kunne det varierte kafétilbudet plassert i inngangspartiet bidra til det. Den nye medie-

131 Utforming av arbeidsplasser – Forskerforbundet.

132 Sak 34/2002 i universitetsstyret.

133 Universitetsstyret, sak 34/2002: Univisjon produserte en lang rekke fjernsynsserier.

134 Bagge 1996, se også kapittel 5 i bind 3.

135 Se universitetsstyret, sak 4b/2012, 7/2013 og 10/2014.

byens hus var opprinnelig bygd for Norsk Hydro, så ombygd for DnB. Industri ble erstattet av finans og siden av medier. I den nye mediebyen fikk SV-fakultetet en satellitt – og studieadministrasjonen sin læringslab. Ideen om felles hus og rom som fundament for nyskaping ligner til forveksling ideen bak forskningsparken på Marineholmens tretti år før.¹³⁶

Biblioteket – for forskning, studier og studentliv

I oktober 1945 skrev museets hovedbibliotekar kronikk i Aftenposten om behovet for et nytt bibliotek i Bergen.¹³⁷ Biblioteket var like selvfølgelig for et universitet som laboratorier og kontorer; det var en nødvendig infrastruktur for både forskning og studier. I det gamle biblioteket i museet måtte taket stives av med bjelker fordi bøkene i etasjen over var for tunge. Det ble bevilget midler til planlegging av et nytt bibliotek sist på 1940-tallet, men det ble ikke penger til det før Johan Ludwig Mowinckels rederi i 1954 ga 5 mill. kroner til et universitetsbibliotek, og staten i 1957 dekket utgifter til omsetningsavgift og utstyr.¹³⁸ I 1961 sto biblioteket ferdig, modernistisk og lyst for studenter fra alle fag. Det var kø hver morgen for å komme inn. Det ble noe færre leseplasser enn i museet, men forholdene var langt bedre. I en stor hall ved inngangen sto rekker av kartotekskap med oversikt over bøker og artikler i alfabetisk og faglig orden. Bøker og tidsskrift ble lånt ut over disk.

Hvert år byttet biblioteket årbøker og publikasjoner med andre bibliotek, over landegrensene og fra fjern og nær. I 1961 hadde det nesten 1000 bytteforbindelser.¹³⁹ All tilvekst, bytte, kjøp og gaver ble katalogisert, og kartotekskapene ga mulighet for søk og oversikt over forskningens resultater. Siden ble hovedbiblioteket til fakultetsbibliotek for humaniora. Det medisinske fakultet hadde bibliotek i sentralblokken ved Haukeland sykehus; i dag er

136 Se kapittel 10 i bind 3 om byggingen av Høyteknologisenteret og forskningspark fra midt på 1980-tallet.

137 A.L. Wiesner i Aftenposten 9.oktober 1945.

138 Gaven var først hemmelig; rederiet ønsket ikke oppmerksomhet om den. Johan Ludwig Mowinckel (1870–1943), statsminister i 1920 og på 1930-tallet for tre Venstre-regjeringer, var bergenser og talsmann for universitet i Bergen.

139 Årsmelding 1961–62.



Studenter venter på å få lesesalsplass på Universitetsbiblioteket, våren 1965.
Foto: ukjent, Universitetsbiblioteket i Bergen, Billedsamlingen.

biblioteket for medisin og odontologi i universitetets BB-bygg på Haukelandsområdet. Det er bibliotek i Realfagbygget, i jusbygget, og felles bibliotek for samfunnsvitenskap og psykologi, overalt med studentarbeidsplasser og selvbetjening.

I 2005 ble hovedbiblioteket rehabilitert. Det har spesial-samlinger, og et nytt Skeivt arkiv, som forskningsinfrastruktur.¹⁴⁰ Kartotekskuffer og skap er blitt digitale. Digitale abonnement omfatter store mengder tidsskrifter. Fra magasinene kasseres årbøker, aviser og tidsskrifter. I 2021 er skrankene borte og erstattet av lenestoler i sittegrupper. Fortsatt finnes det materiale i magasiner og boktårn for det som ennå ikke er i verdensveven. Biblioteket ble fredet i 2014.

Universitetsmuseet og Universitetets aula

Da det reviderte statsbudsjettet fra regjeringen Stoltenberg II ble lagt fram i mai 2013, inneholdt det midler til å rehabilitere Universitetsmuseets sørfløy. Den skulle få nye bruksmåter, men bruksmåter med rot i museets historie. Universitetet skulle få sin aula. Det satte punktum for en prosess som startet sommeren 2008, for å rehabilitere den gamle museumsbygningen – og som særlig universitetets rektor også ville bruke til å knytte an til de akademiske røttene ved Bergens museum¹⁴¹

Universitetsmuseenes rolle i museumslandskapet var tema i regjeringens Stoltenbergs St.meld. (2007–08) *Tingenes tale*. Etter reformer i museumssektoren hadde et offentlig utvalg foreslått at universitetenes museer skulle inngå i en felles organisering av offentlig eide museer. Regjeringen fulgte ikke rådet; universitetene burde fortsatt ha universitetsmuseene. Dette ble også resultatet etter Stortingets behandling. Riksrevisjonen hadde tidligere vært svært kritisk til tilstanden ved universitetsmuseene, også i Bergen, særlig oppbevaringen av samlingene og lokalenes dårlige forfatning. Det var en klar forventning til universitetene om forbedring.¹⁴²

140 Om Skeivt arkiv, se kapittel 13, bind 2.

141 Universitetsstyret, sak 94/2008.

142 Riksrevisjonen, Dokument nr. 3:9 (2002–2003), St.meld. nr. 15 (2007–2008), universitetsstyret, sak 94/2008.

Det ble utarbeidet en rapport om samlingene ved UiB i 2006, forholdene var kartlagt, og det var erkjent store vansker.¹⁴³ En rehabilitering av Naturhistorisk museum var ønsket lenge, men køen av byggeprosjekter var lang. Sommeren 2008 begynte planleggingen av et prosjekt for rehabilitering som skulle omfatte mer enn samlinger, utstillinger og hus. Rektor fra 2005, Sigmund Grønmo, så det naturhistoriske museet som et bygg som uttrykte universitetets verdier med grunnforskning og formidling. Med sin utforming og beliggenhet utmerket det seg i byen. Å markere museet som selve hovedbygget for universitetet – og i tillegg få en aula som kunne brukes til anledninger hvor både universitetet selv og forskningen der ble formidlet, og noen ganger feiret – handlet ikke bare om rom og hus, men om verdier. Dette var del av et identitetsbyggende prosjekt der museumsbygningen, med universitetets forskning og formidling, ble tatt med inn i universitetets nye historie samtidig som et nytt sosialt rom ble skapt.¹⁴⁴

Mulighet for finansiering kom under finanskrisen, med regjeringens krisepakke vinteren 2008–2009. Med krisemidler ble fasader, vinduer og tak rehabilitert. Arkitekter med erfaring fra rehabilitering og modernisering av monumentale bygg ble hentet inn, og arkitekt Nebelungs tegninger fra den gangen museet ble bygd, inspirerte til ny bruk av for eksempel Tårnsalen.¹⁴⁵ Den hadde vært møtesal og utstillingslokale, men var i årenes løp blitt lager for ødelagte utstoppede dyr. Riksantikvaren var positiv. Det ble lagd en idéskisse som kunne brukes til å mobilisere for finansiering. Ved museet møtte de nye planene begeistring, og mange ble engasjert i ulike spesialprosjekter. Ellers ved UiB var ikke alle like positive, særlig ikke til planen om å få en universitetets aula. Ulikt i 1917, da universitetet ble planlagt, ble det ikke lenger tatt for gitt at et universitet måtte ha en aula, for immatrikulering, årsfester, doktordisputaser og promosjoner, og for møter med offentligheten. Å gi ombygging og aula plass øverst på prioriteringslisten innebar å

143 En vindusrapport ble ferdigstilt i 2005 og en magasinrapport i 2006, se Forvaltningsplan for Museplass 3: 43.

144 Tveitnes 2017.

145 Universitetsstyret sak 94/2008, 101/2009. Til grunn for disse sakene lå det blant annet en mulighetsstudie utarbeidet av Nebe og Ebbessen fra Erik Møller Arkitekter og Arkitekt-skap AS. I tillegg til brev fra Riksantikvaren til UiB, datert 27.08.2009 med kommentarer til planer for restaurering og omorganisering.

nedprioritere andre bygg, som det planlagte Entek-bygget. Noen så ønsket om en aula som jålete og unødvendig for et moderne universitet. Slik var det også utenfor universitetet. Planene møtte begeistring hos mange, men også kritikk, ikke minst i Bergens Tidende.¹⁴⁶

Bergen museum, fra 2010 Universitetsmuseet, skulle ikke bare få en aula og en restaurert tårnsal; også samlinger måtte tas vare på og nye utstillinger lages.¹⁴⁷ Et nytt magasin ble bygd i Real FAGbyggets garasjeanlegg. Fagmiljø som flyttet fra nedslitte 1960-tallskontorer i sørfløyen, kom til kollegaer i andre fagmiljø. Rehabiliteringsprosjektet ble delt i to: Første del, sørfløy og aula, fikk bevilgning først, mens bevilgning til ombyggingen av midtbygg og nordfløyen kom i 2015.

I 1917 ble aulaen planlagt nær biblioteket. Deler av tomten er i dag ubebygget, men ble utlånt til Bergen kommune i 2010 til erstatning for skoler som skulle rehabiliteres. I oktober 2015 sto imidlertid aulaen ferdig i museets sørfløy, og den brukes til konferanser, møter og til universitetets høytidelige arrangementer. I 2019 åpnet museet alle sine klimatiserte og sikre rom, med nye utstillinger og noen gamle i rehabilitert stand. Barn og voksne – med minner fra besøk i barndommens dyremuseum – fyller rommene, og i 2021 kåret Museumsforbundet det til *Årets Museum*.¹⁴⁸

Byuniversitetet og tradisjonene

Som vitenskaps- og utdanningssted har UiB en fast plass midt i byen, ved det gamle Bergens Museum. Slik ble det konstruert i 1917, delvis fulgt opp på 1920-tallet, stadfestet i 1939, fulgt opp på 1940-tallet, utfordret fra 1960-tallet og igjen befestet på 2010-tallet. Museumsbygningen og byens og museets 1917-planer gjorde det nær sagt selvsagt at universitetet skulle bygges rundt museet og ha en arkitektur som minnet om universiteter i andre store byer. Dette ble stadfestet av Stortinget i 1946. Lokaliseringen av UiB er

146 Universitetets planer for rehabilitering ble presentert i BT 30.09. og 1.10.2008. Like etter, 2.10, trykte avisen en kritisk lederartikkel – med overskriften: «Årgangsvin eller bavianer». Der het det: «Det er neppe festsaler universitetet eller byen har mest bruk for».

147 Navneendringen, universitetsstyret, sak 60/2011 etter forslag fra Bergen museum.

148 <https://museumsforbundet.no/nyheter/universitetsmuseet-i-bergen-er-arets-museum-2021/>

ikke bare en geografisk plassering, den synliggjør også bergensstradisjonen for forskning og formidling. Forbindelsen til den gamle museumsbygningen og virket der er blitt en viktig ingrediens i selve fortellingen om forskningsuniversitetet i Bergen.¹⁴⁹ Denne fortellingen ble skapt med 2010-tallets profilering av universitetets røtter i museet.¹⁵⁰

I analysen av utbyggingen på Blindern vektlegger Thue og Helsvig at den skjedde midt i etterkrigstidas satsing på velferdstatten, i en tid da tanken om alles mulighet til å studere – og bygg i tråd med denne egalitære verdien – var dominerende. Utbyggingen kan sies å speile en forståelse av et utdannings- og forskningssyn som var lite elitistisk. Bygningene fra 1960- og -70-tallet var bygd med tanke på funksjonalitet og fleksibilitet. På 1980- og -90-tallet ble det gamle museet preget av forfall, ja i 1991 ble det foreslått å bygge et nytt museum; den gamle hovedbygningen var for dårlig til å egne seg som museum.¹⁵¹ UiB vendte seg mot Nygårdshøydens utkant, mot alt det nye som kunne skje på Marineholmen, i samarbeid med næringslivet. Det bredte seg mot byen, og solgte seg ut av bolighus.

Med innsatsen fra 2008 for å rehabilitere museumsbygningen ble blikket igjen vendt mot toppen av Christies gate – bygningen skulle fremstå som et symbol på forskningsuniversitetets røtter, verdier og ideer. Vektlegging av uavhengig forskning og forskningsbasert utdanning ble knyttet både til gamle og nyskapt tradisjoner. Vendingen fra Marineholmen tilbake til Muséplassen kan forstås som vern av verdier som ble oppfattet som truet, og ønsket om å skape nye fellesskap med en universitetets aula som ramme. Slik kan fortolkningen av universitetets plassering, hus og rom ses som konkrete uttrykk for hvordan Universitet i Bergen ønsket å gå inn i 2020-årene.

149 Tveitnes 2017.

150 Jf. vektleggingen av vitenskapsstedets lokalisering, materialitet og fortolkning av verdier, Gieryn 2018.

151 Dette er omtalt i en utredning om museumsvirksomheten ved UiB, den såkalte Museumskomiteen 1991. Se kapittel 4 i bind 3.

Litteratur og kilder

- Bagge, S. (1996). Samfunnsvitenskapenes historie. I: Roll-Hansen, N, Goksoyr, J., Irgens, L.M., Helle, K. B., Bertelsen, T.I., Lie, R.K., Nernas, A., Selvig, K.A., Thue, F.W., Bagge, S. & Teigen, K.H. (1996), *Universitetet i Bergens historie. Bind II* (s. 581–709). Universitetet i Bergen.
- Bergens Museum (1917). *Bergens universitet: En redegjørelse for arbeidet for dets reising*. Bergen: N. Nilssen & Søns boktrykkeri.
- Elvbakken, K.T. & Lindstrøm, J. (2003). Hygieniske skolebygg. I: K.T. Elvbakken & G. Riise (red.), *Byen og helsearbeidet* (s. 81–102). Bergen: Fagbokforlaget.
- Forgan, S. (1989). The architecture of science and the idea of a university. *Studies in History and Philosophy of Science*, 30(4), 405–434.
- Forgan, S. (2005). Building the museum: Knowledge, conflict and the power of place. *Isis*, 96(4), 572–585.
- Forland, A. (1996). Universitetet i Bergens historie 1946–1996. I: A. Forland & A. Haaland, *Universitetet i Bergens historie. Bind I* (s. 190–547). Universitetet i Bergen.
- Fossen, A.B. (2009). I villaer på Høyden. I: A.B. Fossen, R.T. Jensen, G. Losnegård & P. Nupen, *Glade studentdager: Bergensstudentenes historie, 1948–1965*. Bergen: Bodoni Forlag.
- Gieryn, T. (2002). What buildings do. *Theory & Society*, 31(1), 35–74.
- Gieryn, T. (2006). City as truth-spot: Laboratories and field sites in urban studies. *Social Studies of Science*, 36(1), 5–38.
- Halvorsen, A. (1967). *Et universitet i vekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hammerborg, M. & Ryymin, T.S. (2019). *Veien til Haukeland. Haukeland universitetssykehus 1912–2012*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Helle, K. (2012). *D.C. Danielsen: En kjempe for sin tid*. Bergen: Vigmostad & Bjørke.
- Haaland, A. (1996). Bergens Museums historie 1825–1945. I: A. Forland & A. Haaland, *Universitetet i Bergens historie. Bind I*. Universitetet i Bergen.
- Jordæen, R. (2014). *Wilhelm F.K. Christie, presidenten*. Bergen: Vigmostad & Bjørke.
- Jørgensen, P.M., Moe, D. & Salvesen, P.H. (2015). *Musebagen i Bergen. Levende botanikk i over hundre år*. Leikanger: Skald.
- Klæboe, N. (2021). *Autonomi og omgivelser i UiO og UiBs eiendomsforvaltning: En studie av to universiteters eiendomsforvaltning* (Masteroppgave). Institutt for administrasjon- og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen.
- Lexau, S.S. (2003). Krig, gjenreisning og velstandsutvikling. I: N.G. Brekke, P.J. Nordhagen & S.S. Lexau, *Norsk arkitekturhistorie: Fra steinalder og bronsealder til det 21. århundre*. Oslo: Det norske samlaget.
- Lexau, S.S. (2015). Et universitetsområde for fremtiden. 1960-årenes ambisiøse planer for Nygårdshøyden i Bergen. *Nordlit*, 36, 143–164.
- Lindberg, B. & Nilsson, I. (1996). *Göteborg universitets historia*. Hentet fra <https://www.gu.se/om-universitetet/historien-om-goteborgs-universitet>
- Lykke, P. (2001). *25 kapitler af Aarhus universitets historie*. Aarhus Universitet. Hentet fra <https://auhist.au.dk/25kapitlerafuniversitetetshistorie/25kapitlerafuniversitetetshistorie,kolofon>
- Norberg-Schulz, C. (1983). Fra gjenreisning til omverdenskrise. Norsk arkitektur 1945–1980. I: C. Norberg-Schulz, H.-J. Brun, S. Hellisen, H. Flor, A. Thue, & A. Bøe, *Norges kunsthistorie, bind 7: Inn i en ny tid* (s. 7–92). Oslo: Gyldendal.
- Nordhagen, P.J. (2004). *På universitetets grunn: Nygårdshøydens arkitekturhistorie 1860–2000*. Bergen: Eide.
- NOU 1991: 5. *Modernisering av den statlige eiendomsforvaltning*.
- Nupen, P., Hovland, E., Haaland, A., Jensen, R.T. & Fossen, A.B. (1998). «Sams for studentane». *Studentsamskipnaden i Bergen 1948–1998*. Bergen: Studentsamskipnaden.
- Nupen, P. & Losnegård, G. (2014). *Ordet er fritt. Studentersamfunnet i Bergen 80 år*. Bergen: Studentersamfunnet.
- Oeding, P. (1977). Det medisinske fakultet. I: R. Danielsen, A.J. Henrichsen, M. Lerheim & K. Lie (red.), *Utvikling og tradisjon: Festskrift til Arne Halvorsen* (s. 75–83). Oslo: Universitetsforlaget.
- Roald, H.J. (2010). *Byplanen. En historie om utviklingen av Bergen By*. Bergen: Spartacus.
- Rognlien, D. (1978). Dimensjoner. *Byggekunst*, 60(3), 3.
- Rokseth, P. (1945). *Universitetet på Blindern*. Oslo: Forlaget Johan Grundt Tanum.

- Røyrane, E., Christensen, T.V. & Tveitnes, Å. (2018). *Byuniversitetet i Bergen: Freda og i full vigør*. Universitetet i Bergen i samarbeid med Skald.
- Røyrane, E. & Tveitnes, Å. (2018). *Realfagbygget – Allégaten 41: bygg 10197, utombus 9903528, kompleks 9900488*. Universitetet i Bergen, Eiendomsavdelingen.
- Røyrane, E., Tveitnes, Å. & Lille-Langøy, A. (2018). *Bjørn Christiansens bus – psykologibygget – Christies gate 12: bygg 10210, kompleks 990492*. Universitetet i Bergen, Eiendomsavdelingen.
- Røyrane, E., Tveitnes, Å. & Rage, K. (2018a). *Historisk museum – Haakon Seteligs plass 10: bygg 10237, kompleks 3371*. Universitetet i Bergen, Eiendomsavdelingen.
- Røyrane, E., Tveitnes, Å. & Rage, K. (2018b). *Nygård skole – Lars Hilles gate 3*. Universitetet i Bergen, Eiendomsavdelingen.
- St.meld. nr. 91 (1962–1963). *Om utbyggingen av universiteter og høyskoler*.
- St.meld. nr. 15 (2007–2008). *Tingenes tale*.
- Thue, F. (2009). Masseuniversitet som stedstap? Fysisk og sosialt rom ved det nye universitetsanlegget på Blindern, 1945–1965. I: J.P. Collett, J.E. Myhre & J. Skeie (red.), *Kunnskapens betingelser: Festskrift til Edgeir Benum* (s. 345–360). Oslo: Vidarforlaget.
- Thue, F. & Helsvig, K.G. (2011). *Universitetet i Oslo 1945–1975: Den store transformasjonen*. Oslo: Unipub.
- Tveitnes, Å. (2015, 7. april). *Arkitekturanalyse: Realfagbygget*, AHO.
- Tveitnes, Å. (2017). *Narrativ som metode i bevarings spørsmål. En case-studie av byuniversitetet i Bergen* (Masteroppgave). NORDMAK, Arkitektskolen Aarhus.
- Universitetet i Bergen (1983). *Universitetsplan år 2000, del 1 A*.
- Østgaard, H.R. (1978). Realfagbygget. *Byggekunst*, 60(4), 70–75.